

İstihbarat Kurumlarının Faaliyetlerinde Ulusal Güvenlik Kültürünün Rolü: ABD Örneği*

İsmet Nacaroğlu**, Buğra Sarı***

Öz: Bu çalışmada istihbarat kurumlarının faaliyetlerinde ulusal güvenlik kültürünün rolünü ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikle ulusal güvenlik kültürünü tespit etmek için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği tartışılarak araştırmaya konu devletin siyasi, askeri ve ekonomi kültürlerine bakılması gerektiği çıkarımına ulaşılmıştır. Bu yöntemin işlevselliğini irdelemek maksadıyla ise Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal güvenlik kültürü incelenmiştir. Bu doğrultuda kıtanın keşfedildiği 1492 yılından 2020 yılına kadar olan süreç içerisindeki gelişmeler ele alınmış ve neticesi itibarıyla (1)Bağımsızlıktan Soğuk Savaş dönemine kadar özgürlük ve ekonomik çıkar arayışı, (2)Soğuk Savaş dönemi boyunca çevreleme politikası, (3)Soğuk Savaş sonrası dönemde 11 Eylül saldırılarına kadar işbirliğine açık, bütünlüştürücü ve sistemin lideri olarak otoriter özelliklerini barındıran yeni dünya düzeni ve (4)11 Eylül saldırıları sonrasında terörizmle mücadele olmak üzere ABD'nin dört farklı ulusal güvenlik kültürü karakteristiğinin olduğu tespit edilmiştir. Bu noktadan sonra ise söz konusu ulusal güvenlik kültürü karakteristiklerinin ABD'nin istihbarat raporlarındaki yansımaları incelenerek istihbarat faaliyetleri üzerindeki etkisi görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Ulusal Güvenlik Kültürü, İstihbarat, ABD'nin Ulusal Güvenlik Kültürü, İstihbarat Analizi

* Bu makale İsmet Nacaroğlu'nun "İstihbarat Kurumlarının Faaliyetlerinde Ulusal Güvenlik Kültürünün Rolü: ABD Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, ismetnacaroglu@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8745-6224.

*** Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, bugrasari1988@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6428-1292. Sorumlu Yazar

The Role of National Security Culture in the Activities of Intelligence Institutions: The Case of the USA

İsmet Nacaroğlu, Buğra Sari

Abstract: This study seeks to shed light on the importance of national security culture in influencing the activities carried out by intelligence organizations. In this particular context, the initial deliberation revolves around the appropriate approach to ascertain the national security culture. Subsequently, it is deduced that a comprehensive examination of the political, military, and economic cultures of the state under investigation is imperative. To assess the effectiveness of this approach, an analysis is conducted on the national security culture of the United States. In this regard, developments in the period from 1492, when the continent was discovered, to 2020 are discussed. The findings reveals that the USA exhibits four distinct characteristics in its national security culture. Firstly, from the time of its independence until the Cold War era, the nation prioritized freedom and economic interests. Secondly, during the Cold War, the containment policy was adopted, aligning with the concept of the new world order. Thirdly, in the post-Cold War period leading up to the September 11 attacks, the USA embraced a cooperative and integrative approach, assuming a leadership role within the system while also displaying authoritarian features. Lastly, after the September 11 attacks, the focus has shifted towards combating terrorism. Based on these characteristics, this study analyzes the manifestations of national security culture in the intelligence activities of the US. This methodical investigation yields a conclusive outcome, affirming that the national security culture of a state is a defining factor in determining the course of its intelligence activities.

Key Words: National Security Culture, Intelligence, The National Security Culture of the U.S.A., Intelligence Analysis

Giriş

Günümüzde küreselleşme olgusunun etkisiyle devletlerin karşılaştığı tehditler siyasi, askeri, ekonomik, toplumsal ve çevresel alanları içeren geniş bir kapsama ulaşmıştır. Bununla birlikte özellikle internet kullanımının yaygınlaştığı günümüz şartlarında siber güvenlik gibi yeni tehdit alanları da oluşmuştur. Bu şekilde çok boyutlu tehditlerle karşı karşıya olan modern devlet için bir nevi erken uyarı ya da erken müdahale işlevi üstlenen istihbarat kurumları daha önemli hale gelmiştir.

İstihbarat kurumlarının faaliyetlerini ve bu faaliyetler doğrultusundaki önemlerini anlamlandırabilmek için istihbarat kavramına bakıldığında, Türkçe sözlük anlamıyla “yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar” olarak tanımlandığı görülmektedir (Türk Dil Kurumu, 2020). Bu alan yazınında baskın bir çalışma dili olan İngilizcedeki karşılığı olan ‘intelligence’ kelimesi ise “başta düşman ülkelerin hükümetleri olmak üzere diğer ülkelerin hükümetleri hakkındaki gizli bilgiyi ya da bu bilgileri toplamak için uğraşan bir grup insanı” ifade etmek için kullanılmaktadır (Cambridge Dictionary, 2020). Bu şekilde dilbilimsel açıdan kavramsal bir ayrışmanın olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra farklı devletlerin istihbarat kurumlarından beklentisini ifade eden açıklamalar incelendiğinde yine ayrışan tanımlanmalar yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda örnek mahiyetinde Central Intelligence Agency (CIA-Amerika Birleşik Devletleri), Secret Intelligence Service (MI6- İngiltere) ve Rus Dış İstihbarat Servisi (SVR)’nin tanımları öne çıkmaktadır.

CIA, esasta devlet başkanının yönlendirmeleriyle istihbarat toplayıp, analiz etmekte ve örtülü operasyonlar gerçekleştirmektedir. CIA bu faaliyetleriyle, ABD’nin ulusal güvenliğine yönelmiş olan tehditleri engellemeye ve ulusal güvenliğini sağlamaya yardımcı olacak sırları korumaya çalışmaktadır (Central Intelligence Agency, 2020). MI6’in, görev ve yetkileri ise kanunlarla belirlenmiştir. Bu kanunların belirlediği sınırlar içerisinde ve başbakanın belirlediği öncelikler doğrultusunda İngiltere halkını, ekonomisini ve çıkarlarını ülke dışından gelecek tehditlere karşı korumakla sorumludur (Secret Intelligence Service, 2020). SVR ise, üst düzey Rus yetkililere siyasi, ekonomik, askeri, bilimsel ve çevresel konularda karar verebilmeleri için gerekli istihbaratın sağlanması ve devletin güvenlik politikalarının başarılı bir şekilde uygulanmasına elverişli koşulların oluşturulması kapsamında görevlidir (Rusya Federasyonu Dış İstihbarat Servisi, 2020). Diğer taraftan, istihbarat kavramı dillere ve devletlerin bakış açılarına göre farklı şekillerde tanımlanmasına rağmen literatürde istihbarat çarkı olarak adlandırılan ve genel olarak her istihbarat kurumu tarafından benimsenen bir çalışma sistemi üzerinden benzeşmektedir. Bu kapsamda istihbarat çarkı; devlet başkanı tarafından ihtiyaçların belirlenmesi, belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda gerekli veri ve bilgilerin açık ya da kapalı kaynaklardan toplanması, toplananların analiz edilmesi ve analiz sonuçlarının gerekli kişi ve kurumlara ulaştırıldığı yayım

aşaması olmak üzere süreklilik arz eden dört aşamalı bir döngüden oluşmaktadır (Milli İstihbarat Teşkilatı, 2020).

İstihbarat kavramının tanımlanmasında dillerdeki ve devletlerin yaklaşımlarındaki farklılıklardan ve istihbarat kurumlarının çalışma prensiplerindeki benzerliği ifade eden istihbarat çarkından yola çıkılarak istihbarat kavramını, yetki ve sorumlulukları kanunlarla belirlenen kurumlar tarafından, devlet ya da hükümet başkanının yönlendirmeleriyle ihtiyaç duyulan alanlarda toplanan, analiz edilen ve yayımlanan bilgiler doğrultusunda ulusal güvenliği ve ulusal çıkarları sağlamak amacıyla sahada yürütülen faaliyetlerin bütünü şeklinde tanımlamak mümkündür.

Bu tanım çerçevesinde doğaları gereği çok geniş bir alanda faaliyet yürüten istihbarat kurumları, teknolojik gelişmelerin getirdiği kabiliyetler doğrultusunda toplama aşamasında ihtiyaç duyulan istihbaratı geçmiş yıllara nispeten daha kolay sağlar hale gelmiştir. Ancak söz konusu toplama yöntemleri marifetiyle büyük miktarda istihbari veri ve bilgi akışı sağlanması analiz aşamasında işleme sürecini güçleştirmiştir. Bu çalışmada hem doğası gereği çok geniş bir alanda faaliyet göstermesi hem de teknolojik gelişmelerin sağladığı kabiliyetle büyük miktarda istihbari veri ve bilgiye ulaşması nedeniyle kaotik bir zeminde faaliyet yürüten istihbarat kurumlarının özüne odaklanılmakta ve böylece analiz aşamasında karşılaşılan güçlüklerin aşılmasına katkı sunulması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda karar alıcılar tarafından belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda hedef olarak toplama yapan istihbarat kurumlarının faaliyetleriyle ilgili veri ve bilgilerin analizinde söz konusu devletin ulusal güvenlik kültürünün de dahil edilmesinin yanlıgı olasılığını azaltacak önemli bir değişken olduğu ön kabulünden yola çıkılmaktadır. Diğer deyişle; bir devletin ulusal güvenlik kültürünün o devletin istihbarat faaliyetlerini şekillendirebileceği üzerinde durulmaktadır. Bu değişkenin tercih edilmesinde ulusal güvenlik kültürünün, bir devletin tarihi boyunca güvenliğini sağlama amacıyla göstermiş olduğu fiil ve tutumlarının siyasal, askeri, ekonomi kültürleri bağlamında incelenmesiyle gelecekteki fiil ve tutumlarının tahmin edilebilmesini sağlayan hem bir veri hem de bir çalışma şekli olması etkili olmuştur.

Literatürde kabul gören bir değişken olan ulusal güvenlik kültürü, üç farklı şekilde ele alınmaktadır. Bunlardan ilki ulusal güvenlik kültürünü bağımsız bir değişken olarak kabul etmekte ve ulusal güvenlik kültürünün ülkelerin dış ve güvenlik politikalarına etkisini incelemektedir. İkinci tür çalışmalarda ulusal güvenlik kültürü, uluslararası ilişkilerdeki sebep sonuç ilişkilerinin anlaşılmasına yardımcı olacak bir ara değişken olarak kullanılmaktadır. Üçüncü çalışma şeklinde ise güvenlik kültürü bağımlı bir değişken olarak kabul edilmekte ve güvenlik kültürünün nasıl oluşturulduğu incelenmektedir (Oğuzlu, 2015, s.225-227). Bu çalışmada ise istihbarat kurumlarının faaliyetlerinde ulusal güvenlik kültürünün rolü nedir sorusu ele alınacaktır. Bu sorudan hareketle birinci tür çalışma kategorisinde bir inceleme yapılacak olup, ulusal güvenlik kültürü bağımsız değişken,

istihbarat faaliyetleri bağımlı değişken olarak incelenecektir. Bu incelemeyi yaparken ortaya konulan düşünceyi somutlaştırabilmek için istihbarat raporlarını belirli periyotlarla kamuoyuna açıklayarak nispeten şeffaf bir yönetim anlayışı benimseyen Amerika Birleşik Devletleri (ABD) üzerinden bir inceleme yapılacaktır. Bu kapsamda ‘geçmişte ne oldu?’ ve ‘nasıl oldu?’ sorularının cevabını olayların tarihsel bağlamında ele alan tarihsel analiz, birincil kaynak niteliğindeki yazılı belgeleri titizlikle ve sistematik olarak inceleme prensibiyle çalışan doküman analizi (Kıral, 2020, s.173) yöntemleriyle elde edilen bulgular yorumlayıcı yaklaşımla işlenecektir.

Ulusal Güvenlik Kültürü Nedir?

Ulusal güvenlik kültürü ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde hem tanım olarak hem de içerik olarak çalışmaların ortak bir payda da keşilemedikleri görülmektedir. Bu nedenle ulusal güvenlik kültürü kavramının çalışma açısından ifade ettiği anlamı tam olarak ortaya koyabilmek amacıyla terminolojik olarak etkili olan bileşenler dahilinde ele almak fayda sağlayıcı bir girişimdir.

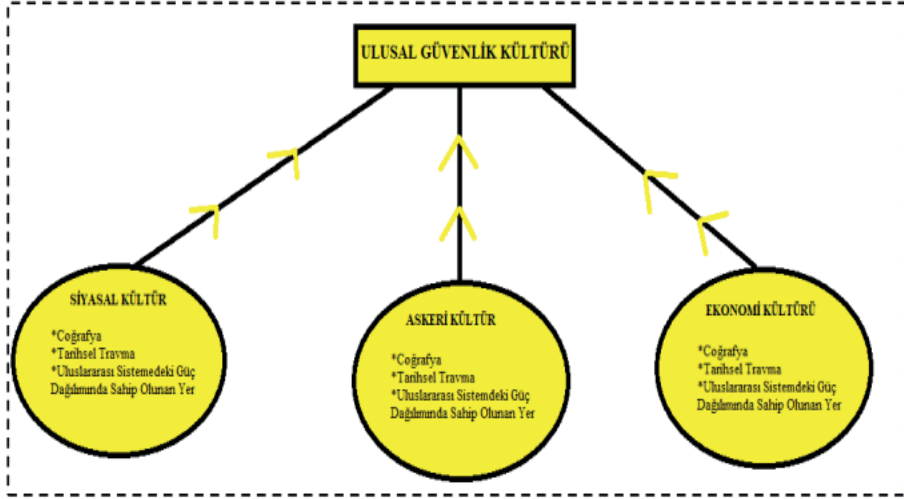
Ulusal güvenlik kültürü kavramı terminolojik olarak ulus, güvenlik ve kültür olmak üzere üç ayrı kavramı içerisinde barındırmaktadır. Bir yapının devlet olarak nitelenebilmesi için egemenlik ve toprak unsurlarını tamamlayan üçüncü bileşen olan ulus (Gözler, 2004, s.42), insanların kendilerine özgü farklılıklarını koruyarak ortak değerler veya bir ortak kimlik çerçevesinde bir araya gelmelerini ifade etmektedir (Arı, 2009, s.52-53). Ulus kavramı bu özellikleriyle ulusal güvenlik kültürü kavramının hem ortak değerler ya da ortak kimliğe odaklandığı hem de devlet düzeyinde bir çalışma olduğunu ortaya koymaktadır.

Güvenlik kavramıyla ilgili literatür incelendiğinde doğası gereği çok geniş bir alanı kapsadığı için üzerinde uzlaşılmış bir tanımının olmadığı görülmektedir (Buzan, 2015, s.35). Bu nedenle kısaca söz konusu özne için tehlike halinin olmaması olarak tanımlanabilir. Ancak tehlike halinin de göreceli olması nedeniyle Arnold Wolfers’ın belirsizlik olarak ifade ettiği bir durumla karşılaşılmaktadır (Wolfers, 1952, s.481). Böylesine belirsiz bir ortamda devletlerin güvenliklerinin en çok etkilendiği alanların belirlenmesine ihtiyaç duyulmuş ve bu doğrultuda Buzan tarafından askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektör olmak üzere beş alan belirlenmiştir (Buzan, 2015, s.38). Bu sektörlerin detaylarına baktığımızda askeri sektör materyal güç temelli ilişkileri; siyasi sektör otorite, yönetimin statüsü ve tanınmaya dair ilişkileri; ekonomi sektörü ticaret, üretim ve finansla ilgili ilişkileri; toplumsal sektör kimlikle ilgili ilişkileri; çevresel sektör ise beşeri faaliyetleri ve gezegendeki çevre konularıyla ilgili ilişkileri temsil ettiği görülmektedir (Buzan, Waever ve Wilde, 1988). Bu şekilde güvenlik sektörlerinin çok geniş bir alanı kapsamaması nedeniyle ulusal güvenlik kültürü çalışmalarına işlerlik kazandırabilmek amacıyla diğer sektörlerden izlerde barındıran askeri, si-

yasi ve ekonomi sektörlerine odaklanması yerinde olacaktır. Bu nedenle ulusal güvenlik kültürünün temel bileşenleri olarak eldeki bu çalışmada siyasi kültür, askeri kültür ve ekonomi kültürü olmak üzere üç alan belirlenmiştir.

Kültür kavramına bakıldığında ise genel olarak geniş ve dar anlamda olmak üzere iki farklı tanımlamanın yapıldığı görülmektedir. Geniş anlamda “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü” (Türk Dil Kurumu, 2020) olarak tanımlanırken dar anlamda “...yaşayan ve yaygın olan inanç, gelenek, tutum ve semboller...” (Latham, 1998, s.130) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımlar bütünleştirici bir açıdan değerlendirildiğinde kültürün toplumlara özgü olarak zaman içerisinde ve inanç, gelenek, tutum, sembol gibi olguların sınırlarını ifade eden coğrafya üzerinde oluştuğu görülmektedir. Bu nedenle bir devletin ulusal güvenlik kültürünü belirleyebilmek için geçmişten günümüze doğru tarihsel bir süreçte ve söz konusu devletin hüküm sürdüğü coğrafya göz önüne alınarak bir inceleme yapılması gerektiği çıkarımına ulaşılmıştır.

Ulusal güvenlik kültürü kavramına terminolojik bakımdan şekillenmesinde etkili olan bileşenleri incelemenin sağladığı perspektif doğrultusunda bakıldığında çok geniş bir alanı kapsadığı görülmektedir. Bu nedenle tam anlamıyla bir tanımlamanın yapılabilmesi oldukça zordur. Ancak toparlayıcı mahiyette bu çalışma açısından ifade ettiği anlamı ortaya koyabilmek açısından ulusal güvenlik kültürü bir devletin tarihi boyunca güvenliğini sağlama amacıyla göstermiş olduğu fiil ve tutumlarının siyasal, askeri, ekonomi kültürleri bağlamında incelenmesiyle gelecekteki fiil ve tutumlarının tahmin edilebilmesini sağlayan hem bir veri hem de bir çalışma şekli olarak tanımlanabilir. Bu tanım üzerine yapılan düşünsel süreç neticesinde ise siyasi, askeri ve ekonomi kültürü bileşenlerini etkilemek suretiyle ulusal güvenlik kültürünün şekillenmesinde etkili olan üç temel unsur olduğu çıkarımına ulaşmak mümkündür. Bunlar; devletin etkileşim içerisinde olduğu alanları kapsayan coğrafya, ulusun önemli bir kısmını etkisi altına almış olayları ifade eden tarihsel travmalar ve devletin uluslararası sistemdeki güç dağılımında sahip olduğu yerdir.

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Şekil 1: Ulusal Güvenlik Kültürü Diyagramı

Şekil 1’de paylaşılan ulusal güvenlik kültürü diyagramında görüldüğü gibi coğrafya, tarihsel travma ve uluslararası sistemdeki güç dağılımında sahip olunan yer unsurları siyasi, askeri ve ekonomi kültürü bileşenlerini şekillendirmekte ve bu bileşenler bir devletin ulusal güvenlik kültürünü oluşturmaktadır. Böylece ulusal güvenlik kültürünün kavramsal çerçevesi belirlendikten sonra literatürdeki ilgili çalışmalara bakıldığında Türkçe literatürde sınırlı olmasına rağmen İngilizce literatürde görece daha çok çalışılan bir değişken olduğu görülmektedir. Bunlardan örnek mahiyetinde bazılarının incelenmesi ulusal güvenlik kültürünün bir değişken olarak nasıl kullanıldığının ortaya konulması açısından yerinde olacaktır. Bu kapsamda ulaşılabilen kaynaklara geçmişten günümüze doğru kronolojik olarak bakıldığında ilki olan, Ali Karaosmanoğlu’nun “The Evolution of the National Security Culture and the Military in Turkey” eseridir. Karaosmanoğlu, bu çalışmasında ulusal güvenlik kültürünü bağımsız bir değişken olarak alarak Türkiye’nin askeri yaklaşımındaki değişimi incelemiştir (Karaosmanoğlu, 2000, s.199-216). İkinci olarak ise Özlem Savaş, “The Role of National Security Culture in Crisis Management: The Case of Kardak Crisis” eserinde ulusal güvenlik kültürünü bağımsız değişken, kriz yönetimini de bağımlı değişken olarak incelemiştir (Savaş, 2008). Son örnek olarak ise Koji Haraguchi’nin “National Security Culture and Alliance: The U.S.- Japan Alliance After the Cold War”, adlı eserine bakıldığında ulusal güvenlik kültürünü bağımsız değişken, müttefikliği bağımlı değişken olarak incelemiştir (Haraguchi, 2016). Bu örnek çalışmalar doğrultusunda ulusal güvenlik kültürünün literatürde kabul gören bir değişken olduğunu söylemek mümkündür.

ABD'nin Ulusal Güvenlik Kültürü

ABD'nin siyasi, askeri ve ekonomi kültürleri üzerinden ulusal güvenlik kültürü tespit edilmeye çalışıldığında uluslararası sistemde güç dağılımındaki konumunun değişimi de dikkate alınarak dört ana dönemde inceleyebilmek mümkündür. Bunlar; bir devlet olarak şekillendiği keşfedilmesinden bağımsızlığına kadar olan dönem (1492- 1783), uluslararası yapıda önemli bir güç olarak var olmaya başladığı bağımsızlıktan Soğuk Savaşa kadar olan dönem (1783-1945), Batı bloğu liderliğinin yapıldığı Soğuk Savaş dönemi (1945-1991) ve süper güç olarak konumlandığı Soğuk Savaş sonrası dönemdir (1991-2020). Bu dönemlerin sırasıyla incelenmesi konunun anlaşılabilirliği açısından yerinde olacaktır.

Keşfedilmesinden Bağımsızlığına Kadar Olan Dönem (1492- 1783)

Bir kıta olarak Amerika, İspanya Kralı adına yeni yerler keşfetmek ve buralardaki zenginlikleri İspanya'ya götürmek için desteklenen Cenevizli Denizci Kristof Kolomb tarafından 12 Ekim 1492 tarihinde keşfedilmiştir (Maurois, 1945, s.18-19). Bu keşif sonrasında kıtanın zenginliklerini elde etmek için birçok devlet benzer girişimlerde bulunmuştur. Ancak sahip oldukları gücün etkisiyle 1524 yılında kaptan Giovanni da Verrazzano'nun öncülüğünde Fransa ve 1607 yılında Virginia şirketi adına sefere çıkan Cristopher Newport'un kıtaya ulaşmasıyla İngiltere, kurmaya başladıkları koloniler sayesinde kıtanın en belirgin varlık gösteren ülkeleri haline gelmişlerdir. Bu durumun oluşturduğu rekabet İngiltere ve Fransa'yı 1756-1763 yılları arasında gerçekleşen yedi yıl savaşlarında karşı karşıya getirmiştir (Maurois ve Schweizer, 2008). Bu savaştan galip çıkan İngiltere olmuş ve savaş süresince yıpranan ekonomisini düzeltebilmek için yönetimi altında bulunan kolonilerden şeker yasası-1764 (Trethewey, 1969, s.64), para yasası -1764 (Greene ve Jellison, 1961), damga yasası-1765 (Kunze, 2009), konaklama yasası-1765 (Lee, 2008, s.2), Townshend yasası-1767 (Yale Law School, 2020), Çay yasası-1773 (Farrand, 1898, s.269) gibi vergi düzenlemeleriyle ekstra gelirler elde etmeye çalışmıştır. İngiltere'nin söz konusu vergileri toplamak için uyguladığı baskıcı politikalar neticesinde siyasi, ekonomik ve sosyal yapısı birbirinden farklı olan New York, New Jersey, New Hampshire, Massachusetts, Maryland, Delaware, Connecticut, North Carolina, Pennsylvania, Rhode Island, South Carolina, Virginia ve Georgia olmak üzere on üç koloni kolektif bir direnişe geçmiştir. 4 Temmuz 1776 tarihinde yayınlanan bildiriyle tam anlamıyla bir bağımsızlık savaşına dönüşen bu direniş, kolonilerin zaferiyle 1783 yılında imzalanan Paris antlaşmasıyla sonuçlanmıştır (McCullough, 2016, s.59).

ABD'nin ulusal güvenlik kültürünün temellerini oluşturan söz konusu koloniler her ne kadar ekonomik bir baskı karşısında direnişe geçmiş olsa da içerilerinde farklı amaçlarla kıtaya gelenler de vardır. Bu kapsamda bakıldığında İngiltere'de inançlarını istedikleri gibi yaşayamadıkları için Amerika'ya gelen püritenlerin kurduğu Massachusetts kolonisi örnek olarak verilebilir (Davidson, 2017 s.

55-67). Bu açıdan söz konusu olan on üç koloni incelendiğinde; Virginia, New Hampshire, Delaware, Georgia, New York, North Carolina, South Carolina, New Jersey'nin ekonomik amaçlarla kurulan koloniler olduğu, Massachusetts, Maryland, Rhode Island, Connecticut, Pennsylvania'nın ise din ve düşünce özgürlüğü amaçlarıyla kurulan koloniler olduğu görülmektedir. Bu nedenle ABD'nin kültürel kökenlerinde özgürlük ve ekonomik çıkar arayışı olmak üzere iki temel özelliğin olduğu söylenebilir.

Bağımsızlıktan Soğuk Savaşa Kadar Olan Dönem (1783-1945)

Bu dönem içerisinde ABD'nin kültürel kökenlerinde bulunan özgürlük ve ekonomik çıkar arayışının olgunlaşarak ulusal güvenlik kültürü haline geldiği görülmektedir. Bu tespiti somutlaştırabilmek için dönemin siyasi, askeri ve ekonomi kültürü bağlamında incelenmesi yerinde olacaktır. Bu kapsamda siyasi kültür açısından bakıldığında kurucu kolonilerin gerçekleştirdiği toplantı neticesinde federal bir cumhuriyet biçiminde ABD'nin anayasa metninin (1788) oluşturulduğu görülmektedir (United State Senate, 2020). Bu anayasa metni doğrultusunda yapılan seçimler neticesinde bağımsızlık savaşı döneminde başarılı bir asker olarak adını duyuran George Washington 1789 yılında ABD'nin ilk başkanı olmuştur. Washington'un kabinesinde hazine bakanı olarak görev yapan Alexander Hamilton tarafından 1791 yılında merkezîyetçiliği ön plana alan ve ekonomik çıkar için eyaletlerin sınırlandırılabilceğini savunan federalist parti kurulmuştur (Eyal, 2007, s.17). Washington'ın kabinesinde yer alan bir diğer isim olan Dışişleri Bakanı Thomas Jefferson tarafından ise özgürlüğün önemli olduğunu savunan Demokratik-Cumhuriyetçi Parti 1799 yılında kurulmuştur (Miller, 2018, s.8). Bu partiler kısa bir süre sonra kapatılmış ama genel hatlarıyla aynı çizgide olan hallefleri kurulmuştur. Bu anlamda Demokratik-Cumhuriyetçi Parti ile aynı çizgide olan Demokrat Parti-1848 (Democratic Party, 2020) ve federalist parti ile aynı çizgide olan Cumhuriyetçi Partinin-1854 (Gustafson, 2001, s.1) kurulmasıyla söz konusu düşüncelerin siyasi temsili devam etmiştir. Bu nedenle ABD'nin siyasi kültürünün özgürlük ve ekonomik çıkar arayışıyla şekillendiğini söylemek mümkündür.

Ekonomi kültürü bağlamında bakıldığında ise bağımsızlıktan Soğuk Savaşa kadar olan dönemin çok sayıda ekonomik krizin yaşandığı bir dönem olduğu görülmektedir. Bu krizlerin gelişim süreçleriyle ilgili detaylar aşağıda maddeler halinde değerlendirilmektedir. Bunlar;

- Ülkenin ilk ulusal bankası 1791 yılında Bank of United State adıyla kurulmuştur. Bu bankanın piyasaya sağladığı likidite akışının istikrarlı olmaması borsa da balon etkisi oluşturarak 1792 yılında ilk ekonomik krizin meydana gelmesine yol açmıştır (Cowen, 2000, s.1042).
- 1812 yılında İngiltere ve ABD arasında Beyaz Saray'ın yakılmasına kadar giden bir savaş yaşanmıştır (United State Senate, 2020). Bu savaş sürecinde ban-

kacılık sisteminin olumsuz etkilenmesi ve gümrük vergilerinin düşürülmesi nedeniyle iç piyasadaki üreticiler zarar görmüştür. Bununla birlikte dış borcun da artmasıyla 1819 krizi meydana gelmiştir (Blackson, 1989, s.335-336).

- 1819 krizinin etkilerini silerek istikrarı sağlamak için uygulanan para politikası ve mali düzenlemelerin bankacılık sisteminde kaynak krizine neden olmasıyla 1837 krizi yaşanmıştır (Quinn, 2012, s.15-19). ABD krizden sonra yeni pazarlar bulabilmek için daha saldırgan politikalar benimsemiştir. Bu amaçla 1853 yılında Komodor Matthew Perry komutasındaki bir filo ile Japonya'ya sefer düzenleyerek İmparatora, ABD ile ticari ilişkiler kurmayı reddetmeye devam etmesi halinde savaş açılacağına dair bir mektup iletilmesi örnek olarak verilebilir (Özdal ve Karaca, 2018).
- ABD'nin saldırgan politikalarla yeni pazarlar bulma arayışları ve Kaliforniya (1849) ile Avustralya'da (1851) altın rezervlerinin bulunması, 1837 krizinin izlerinin silinmesine katkı sunarken altın rezervlerinin piyasada balon etkisi oluşturması nedeniyle 1857 yılında yeni bir ekonomik kriz yaşanmıştır (Quinn, 2012, s. 31-33).
- Kuzey ve Güney Eyaletleri arasında 1861-1865 yılları arasında yaşanan iç savaşın neden olduğu istikrarsızlık 1873 yılında bir ekonomik krize daha neden olmuştur (Dove, 2014, s.74-75). Bu krizin bankacılık sistemine yansımaları 1893 krizine yol açmıştır (Noyes, 1894, s.12). Bu krizin etkileriyle mücadele edilirken tröst şirketlerinin faaliyetleri nedeniyle 1907 yılında bankacılık sistemi kaynaklı bir kriz daha yaşanmıştır. Bu krizler silsilesi 1913 yılında FED'in kurulmasıyla görece önlenmeye başlanmıştır (Moen ve Tallman, 2020). Ancak 1929 Ekonomik Buhranı gibi acı bir tecrübenin yaşanmasının önüne geçilememiştir.

Burada ele alınan gelişmeler göstermektedir ki bağımsızlıktan Soğuk Savaşa kadar olan dönemde ülke bir ekonomik krizler silsilesi yaşamış ve çözüm için saldırgan politikalara kadar giden arayışa girilmiştir. Bu nedenle ABD ulusunda ekonomi kültürü açısından istikrarı önemseyen ve çıkar odaklı finansal gelişmeyi hedefleyen bir hassasiyetin oluştuğu tespiti mümkündür.

Askeri kültür açısından ise ordunun bir devlet anlayışına kavuştuğu iç savaş sonrası baz alındığında incelenen dönem içerisinde Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı olmak üzere iki büyük askeri mücadele yaşandığı görülmektedir. ABD, Birinci Dünya Savaşının başlangıcında, taraf olan ülkelerle ekonomik ilişkilerini devam ettirmek ve çıkarlarına zarar verilmemesi şartıyla tarafsız kalacağını ilan etmiştir (Wilson, 1915, s.110-114). Ancak bu süreçte ürünlerinin lojistiği için önemli bir alan olan açık denizlerin emniyetli halini kaybetmeye başlaması ve Almanya'nın Meksika'yı ABD'ye karşı kışkırtma politikaları nedeniyle dönemin başkanı Woodrow Wilson savaşa girme kararı almıştır. Wilson bu kararını mecliste açıklarken Almanya tarafından; ticaret gemilerinin, toprak bütünlüğünün

ve tarafsızlığını ilan eden Belçika'ya götürülen insani yardım gemilerinin hedef alındığını belirtmiştir (Yockelson, 2017). Böylece ABD, ekonomik çıkarının zarar görmesi ve söylem olarak masum insanların özgürlüğüne katkı sunmak için Birinci Dünya Savaşına girmiştir. Burada alınan galibiyet ile savaşın merkezinde olmaları nedeniyle Avrupa ülkeleri üretim kapasitelerini kaybederken bu boşluğu dolduran ABD ekonomik anlamda dünyada baskın bir konuma gelmiştir. Bu durum Avrupa'nın önde gelen ülkelerinden olan İngiltere, Fransa ve Almanya'nın ABD ekonomisine göre konumlarını gösteren aşağıdaki tabloda net bir şekilde görülmektedir.

Tablo 1: 1929 Yılında Başlıca Sanayileşmiş Ülkelerin Ekonomik Göstergeleri

Ülke	Ülke GSYİH/ ABD GSYİH(%)	İhracat/Ülke GSYİH(%)	İthalat/Ülke GSYİH(%)	İthalat/ Altın Rezervi(%)
ABD	100	5	4	102,5
İngiltere	23,6	14,7	22,4	12
Fransa	17,3	11,1	12,8	82
Almanya	18,5	17	16,9	21,3

Kaynak: Kaykusuz, (2014:160)

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından avantajlı bir konuma gelen ABD, İkinci Dünya Savaşının başlangıcında ise yine tarafsız olduğunu açıklamış (Güney, 2019, s.13) ve İngiltere ile ortak olarak yayımladığı Atlantik Bildirisiyle savaş sonrası düzenin nasıl olması gerektiğine dair görüşlerini paylaşmıştır. İngiltere ile birlikte yayımlaması nedeniyle ABD'nin tam anlamıyla tarafsız olmadığını ortaya koyan bildirinin maddelerinde vurgulanan temel hususları şu şekilde özetlemek mümkündür (Birleşmiş Milletler, 1947):

- Hiçbir devletin topraklarında genişleme olmamalı,
- Devletlerin mevcut sınırları ancak ilgili ulusların özgür düşünceleri doğrultusunda değiştirilmeli,
- Bütün devletlerin yönetim şekli ulus egemenliği anlayışı üzerine kurulmalı,
- Devletler arasında ekonomik kalkınmayı sağlayacak iş birliği sağlanmalı,
- İki taraf açısından da kabul edilebilecek bir barış ortamı oluşturulmalı,
- Barış ortamının sürdürülebilirliğini sağlayacak kurumsal düzenlemeler yapılmalı,

Böylece ABD, statükocu ifadelerle kendi lehine olan mevcut şartların korunması gerektiğini ilan ederek ekonomik çıkarlarını öncelediğini ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra egemenliği altında olmayan ve deniz ticaretinin önemli bir bağ-

lantısı konumundaki pasifik hakimiyeti için Hawaii adalarına askeri üs kurması ise ABD'nin düzen değişecekse bile kendi ekonomik çıkarlarını pekiştirecek doğrultuda değişmesi gerektiği anlayışına sahip olduğunu göstermektedir(<https://governor.hawaii.gov/>). Bu şekilde yayılcı politikalarının bir göstergesi olan söz konusu askeri üsse 7 Aralık 1941 tarihinde Japonya tarafından kamikaze yönemiyle saldırılması sonucu ABD İkinci Dünya Savaşı'na girmiştir. Bu durum ABD'nin hem tarafsız kalmasında hem de İkinci Dünya Savaşı'na giriş sürecinde Birinci Dünya Savaşı'nda olduğu gibi ekonomik çıkar arayışının etkili olduğunun bir göstergesi şeklinde yorumlanabilir.

Bağımsızlıktan Soğuk Savaşa kadar olan dönemde siyasal, ekonomi ve askeri kültür çıktıklarına bütünleştirici bir açıdan bakıldığında ortak noktasının ekonomik çıkar ve söylem düzeyinde özgürlük arayışı olduğu görülmektedir. Bu nedenle kültürel kökenlerinde olan ekonomik çıkar ve özgürlük arayışının dönemin ulusal güvenlik kültürü haline geldiği söylenebilir.

Soğuk Savaş Dönemi (1945-1991)

Batı bloğu lideri olarak ABD'nin Sovyetler Birliği'ni (SSCB) çevreleme politikası doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir. Bu politikanın temelleri ABD'nin Moskova Maslahatgüzarı George Frost Kennan tarafından 22 Şubat 1946 tarihinde gizli koduyla gönderilen bir telgrafla oluşturulmuştur. Bu telgrafta Kennan, nüfuzu hızla yayılan SSCB'nin ABD'nin çıkarları için büyük bir tehdit olduğunu belirtmiş ve bazı önerilerde bulunmuştur. Bunlar;

- ABD ulusunun iç uyumunun ve mevcut yaşam tarzının korunması
- SSCB'nin nüfuzu dışındaki ulusların SSCB'nin faaliyetleri konusunda eğitilmesi (Medyanın tek başına yeterli olmayacağını da belirtmiştir.)
- Batı dünyasının uyumlu çalışarak güçlü bir yapı oluşturması
- SSCB'nin nüfuzunun istikrarsız yönetimlerde daha kolay yayılması nedeniyle ülkelerin mevcut rejimlerinin korunması

şeklinde özetlenebilir (George Washington University, 2020). Böylece oluşturulmaya başlanan çevreleme politikasında temel amaç SSCB'nin nüfuzunun yayılmasını durdurmak ve zaman içerisinde çökmesini sağlamaktır (Brinck-Johnsen, 1995, s.60). Soğuk Savaşın neticeleri itibarıyla başarılı olan bu politikanın ABD'nin ulusal güvenlik kültürü içerisindeki konumunu görebilmek için döneme ait gelişmelerin siyasal, askeri ve ekonomi kültürü bağlamında incelenmesi yerinde olacaktır. Bu kapsamda siyasal kültür açısından bakıldığında Kennan'ın önerilerinde olduğu gibi öncelikle ABD ulusunun iç uyumunu sağlamaya yönelik faaliyetler yapılmıştır. Bu amaçla 1946 yılında geçici olarak Çalışan Sadakatini İnceleme Komisyonu (Temporary Commission on Employee Loyalty) kurulmuştur. Devlet çalışanlarının komünizm etkisine girip girmediğini araştıran bu ko-

misyon 13.5 milyon kişiyi sorgulanmış ve yapılan tespitler neticesinde 11 binden fazla kişi işsiz kalmıştır (David, 1998, s.150-153).

Çalışan Sadakatini İnceleme Komisyonu ile muhalif kişiler temizlendikten sonra SSCB'nin nüfuz alanının düşünsel olarak yayılmasının önüne geçmek için Kennan'ın belirttiği şekilde eğitim çalışmaları başlatılmıştır. Bu eğitimlerde temel motivasyon; Batı bloğu içerisindeki uluslara iyi ve doğru olanın kendi konumları olduğunu aşılarken Doğu bloğu uluslarını da birlik duyguları zayıflayacak şekilde yönlendirmektir. Bu amaçla Amerika'nın Sesi Radyosu (Voice of America-1942) ile Özgür Avrupa Radyosu (Radio Free Europe-1951) gibi kuruluşlarla Batı bloğunda yaşayanların refahından, Doğu bloğu içerisinde yaşayanların ise çıktıkları sıkıntılar üzerinden yayınlar yapılmış (Özgür, 2019, s.39-40), Batı bloğu içerisinde kültürel ve akademik bir birlik oluşturmak için 1946 yılında başlatılan Fulbright Bursları verilmiş (Özgür, 2019, s.46), SSCB vatandaşlarına yönelik olarak Rusça yayımlanan genellikle Batının özgürlüğünü konu alan Amerika dergisi çıkarılmış (Özgür, 2019, s.42) ve Soğuk Savaşın sonuna doğru kullanılmaya başlanılan Hollywood sinemasıyla algı yönetimi teknikleri uygulanmıştır (Çelikiz, 2011, s.76-79).

Eğitim çalışmalarından sonra Kennan'ın önerilerinde yer alan bir diğer alana geçilerek hem SSCB'nin nüfuzunun yayılmasını engellemek için hem de müttefik kazanabilmek amacıyla ülkelerin istikrarını destekleyici programlar hazırlanmıştır. Türkiye ile Yunanistan'ın askeri yapılanmalarını desteklemek için Truman doktrini-1947, Avrupa ülkelerinin ekonomik olarak kalkınmasına yardımcı olmak amacıyla Marshall Planı-1948 (Borchard, 1947, s.885) ve Orta Doğu ülkelerini hem ekonomik hem de askeri anlamda desteklemek amacıyla Eisenhower Doktrini-1957 uygulanmıştır (Hahn, 2006, s.38).

Kennan'ın önerileri doğrultusunda son odaklanılan alan Batı bloğunun Doğu bloğuna karşı güçlü bir varlık oluşturabilmesi için bölgesel ve uluslararası örgütler oluşturabilme çalışmaları olmuştur. Bu kapsamda Avrupa ülkelerini askeri amaçlar etrafında birleştiren Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)-1949 (<https://www.nato.int/nato-welcome/index.html>), Asya'daki varlığını güçlendirmek için Avustralya ve Yeni Zelanda ile yaptığı güvenlik antlaşması neticesinde ANZUS Paketi-1951 (Tabar, 2016, s.19), Kore Savaşı sonrasında SSCB'nin bölgedeki varlığına karşı daha güçlü bir yapı oluşturabilmek için Avustralya, İngiltere, Fransa, Yeni Zelanda, Pakistan, Filipinler ve Tayland ile 8 Eylül 1954 tarihinde yaptığı savunma antlaşmasıyla Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı-SEATO (Temiz, 2019, s.286), Orta Doğu için Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve İngiltere arasında yapılan görüşmeler neticesinde Merkezi Antlaşma Teşkilatı (CENTO-1955) kurulmuştur (Duffy, 1967, s.34). Böylece Kennan'ın önerileri doğrultusunda yapılan girişimlerle siyasi kültür açısından çevreleme politikası tamamlanmıştır. Askeri kültür açısından bakıldığında ise bu anlamda ABD yönetiminin en somut tutumlarının görülebileceği Kore Savaşı, Musaddık Darbesi, Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, İran-İrak savaşı ve Körfez Savaşı süreçlerinin öne çıkmaktadır.

Kore Savaşı, 25 Haziran 1950 tarihinde komünizmle yönetilmeyi tercih eden Kuzey tarafının Güney tarafına saldırmasıyla başlamıştır. ABD liderliğindeki Batı bloğu Birleşmiş Milletler kimliğiyle Güney Kore'yi desteklerken, SSCB liderliğindeki Doğu bloğu ise Kuzey Kore'yi desteklemiştir. Tarafların birbirlerine üstünlük kuramaması sonrasında Birleşmiş Milletler, Kuzey Kore ve Çin arasında imzalanan Panmunjom Ateşkes Antlaşmasıyla(1953) savaş son bulmuştur.

Diğer taraftan, İran Başbakanı Musaddık'ın İngilizlerin himayesinde çıkarılan petrolü millileştirmesiyle iki ülke arasındaki ilişkiler gerilmiş ve İngiltere ile ABD'nin ortaklaşa yürüttüğü örtülü operasyonla 1953 yılında darbe yapılmıştır. Bu darbeden sonra İran'ın petrol kaynakları tekrar paylaşılmış ve ABD yönetimi % 40 oranında pay elde etmiştir (Arslan, 2012).

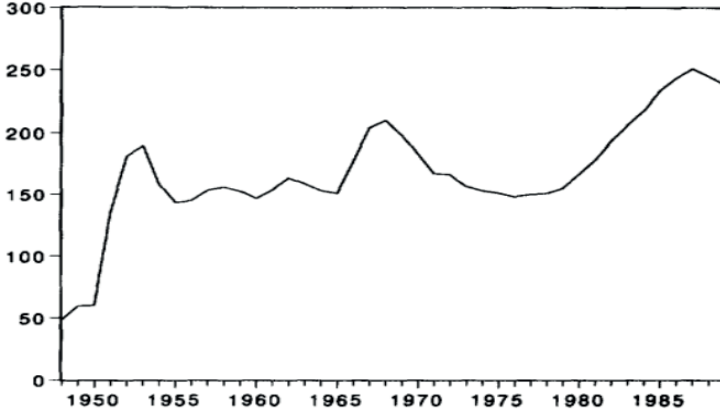
Küba Krizi ise her ne kadar bir nükleer kriz olarak tanımlanıyor olsa da aslında kriz olmasının nedeni ABD'nin sahip olduğu özgür dünyanın ya da batının lideri kimliğinin zarar görmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (Weldes, 1999, s.37-39). Bu yönüyle kimliksel bir kriz olan sorunun kısa sürede çözülmesi Batı bloğu içerisinde ABD'nin imajının yeniden inşa edilmesinde ve güvenlik kültürünün ana karakteristiği olan çevreleme politikasına bağlılığın artmasında etkili olmuştur.

Vietnam Savaşı'na bakıldığında, Batı ve Doğu bloğu ülkelerinin katılımıyla gerçekleştirilen Cenevre Konferansında (1954) ülkenin Kuzey ve Güney olarak ikiye ayrılmasından kısa bir süre sonra tarafların kendi görüşünü dayatmasıyla başlamıştır. Bu savaş süreci isteği gibi gitmeyen ABD, komünist cepheyi destekledikleri gerekçesiyle My Lai köylülerinin katledilmesi (Özübek, 2018, s.56), İkinci Dünya Savaşında Avrupa kıtasına atılan bombaların toplamından daha fazla bombardımanı ifade eden Rolling Thunder saldırısı (Özübek, 2018, s.34) ve atıldığı bölgede yaydığı yüksek ısı nedeniyle her şeyi yok eden Napalm bombardımanı gibi şiddetli saldırılar gerçekleştirmiştir. Ancak sonuçta kaybeden ABD'nin güvenlik kültüründeki söylemsel açıdan olsa var olan özgürlük arayışının aksine gerçekleşen olaylarda insan haklarını dahi görmezden gelecek bir tutuma sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Öte yandan, İran-İrak Savaşıyla (1980) birlikte bloklar arasındaki çatışmalar Orta Doğu'ya taşınmıştır. Mezhep temelinde başlayan bu savaşta 1979 Devriminden sonra ilişkileri artan SSCB İran'ı, ABD ise Irak'ı arka planda desteklemiştir (Çakırtaş, 2018, s.54-55). Ancak taraflar birbirine üstünlük sağlayamamıştır. Körfez Savaşı ise İran ile girdiği mücadele neticesinde olumsuz etkilenen ülke ekonomisini düzeltmek için Irak lideri Saddam Hüseyin'in petrol yönünden zengin olan Kuveyt'i işgal etmesiyle başlamıştır. ABD liderliğindeki koalisyon kuvvetleri Çöl Fırtınası Harekâtıyla (Körfez Savaşı) Irak ordusunu bölgeden uzaklaştırmıştır (Acar, 2017, s.58-59).

Kore Savaşı, Musaddık Darbesi, Küba Füze Krizi, Vietnam Savaşı, İran-İrak savaşı ve Körfez Savaşı süreçleri bütünleştirici bir açıdan değerlendirildiğinde ABD'nin Soğuk Savaş dönemi askeri kültürünün çevreleme politikası etrafında

şekillendiği görülmektedir. Bu döneme ekonomi kültürü açısından bakıldığında ise çevreleme politikası kapsamında yapılan faaliyetlerin doğrudan ya da dolaylı olarak ekonomik kaynaklarla alakalı olduğu aşikardır. Bununla birlikte aşağıdaki grafikte olduğu gibi SSCB'nin yayılmasını tehdit olarak gören ABD'nin savunma harcamalarında ani artış eğilimi Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkan ulusal güvenlik kültürü açısından dikkat çekicidir.

Kaynak: Higgs, (1994:288)

Şekil 2: ABD'nin Savunma Harcamalarının GSYH Göre Değişimi(1948-1989)

Şekil 2'de görüldüğü gibi ABD'nin savunma harcamalarında çevreleme politikasının uygulandığı 1950 yılında ani bir artış gerçekleşmiştir. Bu durum ekonomi kültürünün de çevreleme politikasıyla şekillendiğini ortaya çıkarmaktadır. Soğuk Savaş dönemiyle ilgili siyasal, ekonomi ve askeri kültür çıktularına bütünlüştürücü bir açıdan bakıldığında ortak noktasının çevreleme politikası olduğu görülmektedir. Bu nedenle dönemin ulusal güvenlik kültürünün çevreleme politikası doğrultusunda şekillendiği söylenebilir.

Soğuk Savaş Sonrası Dönem (1991-2020)

Bu dönemle ilgili yapılan okumalar neticesinde ABD ulusal güvenlik kültürünün Yeni Dünya Düzeni (1991-2001) ve Terörizmle Mücadele (2001- 2020) olmak üzere iki farklı karakteristiğe sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle 11 Eylül Saldırıları öncesi ve sonrası şeklinde tarihsel bir ayrımla incelenmesi yerinde olacaktır.

11 Eylül Saldırıları Öncesi (1991-2001)

Bu dönem içerisinde ABD'nin süper güç olduğu tek kutuplu bir sistemik yapının ortaya çıktığını gözlemlemek mümkündür. Bu yeni yapı dönemin ABD başkanı George H. W. Bush tarafından, özgürlük ve adaletle bütün ülkelerin uyum içerisinde yaşadığı yeni bir dünya düzeni olarak tanımlanmıştır (C-SPAN, 1990).

Bu süreçle ilgili popüler çalışmalardan biri olan Fukuyama'nın Tarihın Sonu çalışmasında ise "Şu anda tanık olduğumuz sadece soğuk savaşın sonu veya savaş sonrası tarihin kısmen geçen bir dönemi değil fakat tarihin sonudur: O da şudur, insanlığın ideolojik evriminin son noktası ve insanın yönetiminin son bir şekli olarak Batı liberal demokrasisinin evrenselleştirilmesi" ifadesiyle söz konusu dönem tanımlanmıştır (Fukuyama, 1989, s.4). Bu açıdan ABD'nin dönem içerisindeki ulusal güvenlik kültürü sistemin lideri olması yönüyle otoriter ve George H. W. Bush ile Fukuyama'nın ifadelerindeki liberalizm vurgusuyla da iş birliğine açık ve bütünleştirici özelliklerine sahip olduğu kanaatine ulaşılmıştır. Toparlayıcı mahiyette; iş birliğine açık, bütünleştirici ve otorite özelliklere sahip olan dönemin ulusal güvenlik kültürü karakteristiğine Bush'a atıfla Yeni Dünya Düzeni kavramının kullanılmasına karar verilmiştir.

Yeni Dünya Düzeni karakteristiği bağlamında dönemin siyasal kültürüne bakıldığında SSCB'nin dağılmasıyla kurulan ülkelerle yakın ilişkiler kurmayı ve bu ülkeleri serbest piyasa ekonomisine dâhil etmeyi hedefleyen Özgürlüğü Destekleme Yasanın-1992 çıkarıldığı görülmüştür (US. Congress, 1992). Askeri kültür açısından ise SSCB'ye karşı askeri bir birlik olarak kurulan NATO 1991 yılında yayımladığı 'Yeni Stratejik Konsept' belgesiyle yeni güvenlik gereksinimleri olduğunu belirtmiş (NATO, 1991) ve 1994 yılında 'Barış İçin Ortaklık' programı kapsamında Varşova Paktının eski üyeleriyle iletişim kurmaya başlamıştır (Ereker, 2019, s.3). Bu şekilde kendi liderliğinde barışçıl bir ortam oluşturmaya çalışan ABD yönetimi, askeri personel sayısını da 2.1 milyondan 1.3 milyona indirmiştir (Asch, Hosek ve Warner, 2007). Ancak Yugoslavya iç savaşının çıkması gibi barış ortamını bozan gelişmeler olmuştur. Bir insanlık suçuna dönüşmeye başlayan savaş 1995 yılında ABD'nin liderliğinde NATO müdahalesiyle durdurulmuştur (Kaya, 2020, s.163-164). Böylece ABD, sistemin lideri olarak oluşturulmaya çalışılan barış ortamını korumadaki kararlılığını fiili olarak göstermiştir. Bu haliyle dönemin askeri kültürü barışçıl olmasının yanı sıra otoriter özellikler barındırmaktadır. Bu nedenle ABD'nin askeri kültürünün de Yeni Dünya Düzeni karakteristiği ile yeniden şekillendiği söylenebilir.

Ekonomi Kültürü açısından literatüre bakıldığında ise bu alandaki değişimin en somut göstergelerinden biri olan ABD'nin bir Doğu bloğu ülkesi olan Çin ile ticari ilişkilerindeki değişimin görülebileceği aşağıdaki tabloya ulaşılmıştır.

Tablo 2: Çin'in Asya-Pasifik Ekonomileriyle Ticaretindeki Değişim (1978-1986-1992)

	1978		1986		1992	
	X	M	X	M	X	M
Total (US\$ millions)	9,745	10,915	31,367	43,247	86,220	81,739
	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Industrial Countries	36.4	68.8	40.2	66.9	35.6	46.5
USA	2.8	6.6	8.4	10.9	10.0	10.9
Asia-Pacific	49.4	32.1	53.4	45.1	64.9	51.0
Japan	17.6	28.4	16.2	28.8	13.6	16.7
NIEs	26.0	0.7	31.2	12.9	46.3	28.2
S. Korea	*	*	*	*	2.8	3.2
Taiwan	*	*	*	*	*	*
Hong Kong	26.0	0.7	31.2	12.9	43.5	25.0
ASEAN	5.8	4.7	6.0	3.4	5.0	6.1
Brunei	*	*	#	*	#	#
Indonesia	*	*	0.5	0.7	0.5	1.9
Malaysia	1.7	1.0	0.6	0.4	0.7	1.0
Philippines	0.9	0.5	0.5	0.3	0.3	0.2
Singapore	2.5	0.4	3.9	1.3	2.4	1.5
Thailand	0.7	0.7	0.5	0.7	1.1	0.5

NOTES

X: Exports

M: Imports

* No direct trade with China.

Amounts negligible.

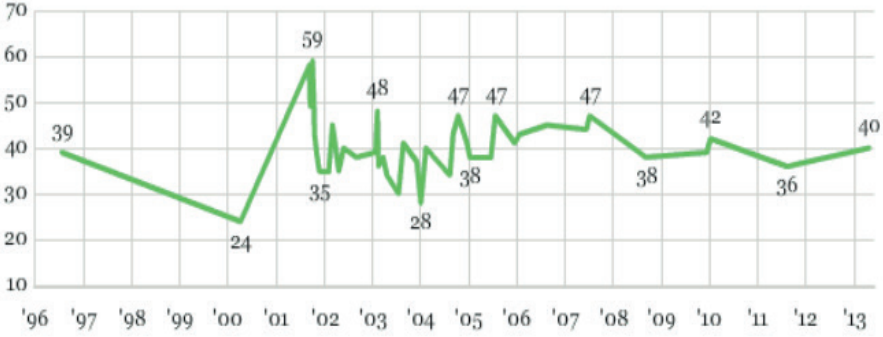
SOURCE: IMF, *Direction of Trade Statistics Yearbook (1993 and early years)*.**Kaynak:** Wong, (1995:273)

Tablo 2'ye bakıldığında Soğuk Savaşın devam ettiği bir yıl olan 1978'de, ABD'nin Çin ile olan ihracat-ithalat hacminin %2.8-6.6 iken Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte 1992 yılında %10-10.9 gibi önemli bir artış olduğu görülmektedir. Böylece ekonomi alanındaki bloklarında ortadan kalkmaya başlaması nedeniyle ABD'nin ekonomi kültürünün Yeni Dünya Düzeni karakteristiğine büründüğü çıkarımını yapmak mümkündür.

11 Eylül öncesi dönemle ilgili siyasal, askeri ve ekonomi kültürü açısından ulaşılan çıktılar ABD'nin ulusal güvenlik kültürünün iş birliğine açık, bütünleştirici ve otoriter özelliklerini içeren Yeni Dünya Düzeni karakteristiğiyle oluştuğunu net bir şekilde ortaya koymaktadır.

11 Eylül Saldırıları Sonrası (2001-2020)

ABD'nin sınırları içerisinde yaşadığı en yıkıcı etkiye sahip terör saldırısıyla Yeni Dünya Düzeni karakteristiği dönüşüme uğramıştır (Salahlı, 2017, s.60- 65). Yaklaşık 3000 kişinin hayatını kaybettiği saldırı sonrasında terör mağduru olma korkusundaki değişimi ele alan aşağıdaki grafik terör konusunun ulusal bir travma oluşturduğunu net bir şekilde göstermektedir.

Kaynak: GALLUP, (2010)

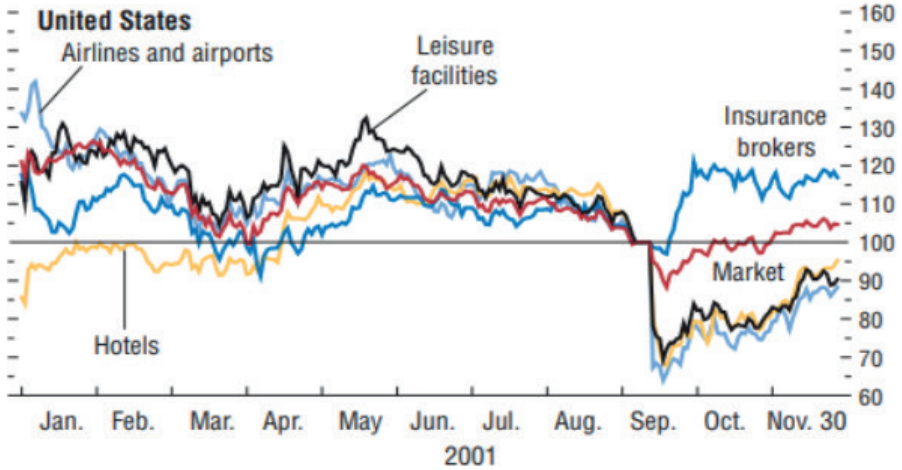
Şekil 3: ABD’de Terör Mağduru Olma Korkusu (1996-2013)

Bu ulusal travma neticesinde ise ABD’nin ulusal güvenlik kültürünün terörle mücadele karakteristiğine doğru bir dönüşüm meydana gelmiştir. Döneme ait gelişmelerin siyasal, askeri ve ekonomi kültürleri bağlamında incelenmesi bu dönüşümün somutlaştırılması için yardımcı olacaktır. Bu kapsamda siyasal kültür açısından bakıldığında ABD başkanına saldırıları yapan teröristlere yardım eden kişi, kurum ve devletlere uygun düzeyde askeri karşılık verme yetkisi tanıyan Askeri Güç Kullanma Yetkisi Verme Yasası (U.S Congress, 2001); terör unsurlarını finanse eden küresel çapta tüm kişi ve kurumları hedef alan Terörizmi Finanse Eden Güçlerle Mücadele Emri (The White House, 2001); terörizme karşı kolluk kuvvetleri arasındaki işbirliğini, yetki ve kabiliyetlerini arttırmaya yönelik genel kapsamlı düzenlemeleri içeren Vatanseverlik Yasası (Department of Justice, 2001); istihbarat başarısızlığını ortadan kaldırmak için yapılan düzenlemeler olan İstihbarat Reformu ve Terörizmi Engelleme yasalarının yürürlüğe konulduğu görülmektedir (U.S Congress, 2004). Böylece ABD’nin 11 Eylül sonrası dönemdeki siyasal kültürü terörle mücadele etrafından şekillenmiştir.

Askeri kültür açısından ise Afganistan Müdahalesi, Irak Müdahalesi ve Suriye İç Savaşı olmak üzere üç önemli gelişme olmuştur. Bunlara sırasıyla bakıldığında Afganistan Müdahalesinin terörizmle mücadele yol haritasını belirleyen yasal düzenlemelerden sonra El Kaide varlığına yönelik yapılan ilk askeri operasyon olduğu görülmektedir. 2011 yılında örgüt lideri Usame Bin Ladin, etkisiz hale getirilmiş olmasına rağmen NATO kimliğiyle ABD’nin askeri devriyeleri devam etmektedir (Hayworth, 2018). Irak Müdahalesi ise dönemin lideri Saddam Hüseyin’in kitle imha silahları ürettiği ve terörist grupları desteklediği gerekçesiyle 2003 yılında başlamıştır (Korkmaz, 2019, s.38). 2011 yılında ABD askerlerinin büyük bir kısmının çekilmesiyle şiddetli çatışmalar süreci geride bırakılmıştır. Suriye İç Savaşında ise oluşan istikrarsız ortamdan faydalanarak ABD özellikle petrol sahalarını ve transfer yollarını ele geçiren DAESH terör örgütüyle müca-

dele söylemiyle bölgeye müdahale etmiştir. Bu kapsamda oluşturulan koalisyon kuvvetleriyle hava saldırıları yapılmış ve PKK terör örgütünün Suriye uzantısı olan PYD/YPG'ye destek verilmiştir (Demir, 2018, s.97). Bu üç askeri mücadele sürecinde alınan pozisyon doğrultusunda ABD'nin 11 Eylül sonrası dönemde askeri kültüründe terörle mücadelenin öne çıkan unsurların başında geldiğini ortaya koymak mümkündür.

Ekonomi kültürü açısından ise terörizmle mücadele kapsamında yapılan kurumsal düzenlemeler ve askeri operasyonların ekonomik kaynaklarda bu yönde bir artışa neden olacağı aşikardır. Bununla birlikte ABD borsalarındaki sektörel olarak hisse değerlerindeki değişimi gösteren aşağıdaki grafikte ekonomideki değişimin yönünü net bir şekilde göstermektedir.

Kaynak: *International Monetary Fund, (2016).*

Şekil 4: 11 Eylül Saldırılarının ABD Borsalarına Sektörel Etkisi

Şekil 4'e bakıldığında 11 Eylül saldırılarından sonra ekonomik anlamda güvenlik sağlayan sigorta şirketlerinin hisseleri değer kazanırken diğer sektörlerin tamamı büyük değer kayıpları yaşamıştır. Bu nedenle ekonomi kültürünün de terör mücadele karakteristiği tarafından şekillendirildiği söylenebilir. 11 Eylül sonrası gelişmeler bütünleştirici bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde siyasal, askeri ve ekonomi kültürü çıktılarını doğrultusunda dönemin ulusal güvenlik kültürünün terörle mücadele karakteristiği olduğu görülmüştür.

ABD'nin ulusal güvenlik kültürüne toparlayıcı mahiyette bakıldığında ise tarihsel süreç içerisinde dört farklı ulusal güvenlik kültürü karakteristiğinin olduğu tespit edilmiştir. Bunlar; (1) Bağımsızlıktan Soğuk Savaş Dönemine kadar özgürlük ve ekonomik çıkar arayışı, (2) Soğuk Savaş Dönemi boyunca çevreleme politikası, (3) Soğuk Savaş sonrası dönemde 11 Eylül saldırılarına kadar iş birliğine

açık, bütünleştirici ve sistemin lideri olarak otoriter özelliklerini barındıran yeni dünya düzeni, (4)11 Eylül saldırıları sonrasında ise terörizmle mücadeledir.

ABD'nin Ulusal Güvenlik Kültürünün İstihbarat Faaliyetlerine Etkisi

ABD'nin istihbarat tarihine bakıldığında hem modern anlamda kurumsal yapılanmanın başladığı hem de istihbarat raporlarına ulaşılabilen sürecin 1945 yılından sonrası olduğu görülmektedir. Bu sınırlılıklar nedeniyle eldeki bu çalışmada söz konusu süreçte yer alan çevreleme politikası karakteristiği üzerinden Soğuk Savaş dönemi, yeni dünya düzeni karakteristiği üzerinden 11 Eylül saldırıları öncesi dönem ve terörle mücadele karakteristiği üzerinden de 11 Eylül saldırıları sonrası dönem incelenerek ABD'nin ulusal güvenlik kültürlerinin istihbarat faaliyetlerine etkisi ayrı başlıklarda ele alınmıştır.

Çevreleme Politikası

Çevreleme politikasının ABD istihbaratı üzerindeki ilk yansımalarına istihbarat raporlarından ziyade literatürdeki çalışmalar üzerinden ulaşılabilmektedir. Bu kaynaklara bakıldığında vatandaşlarını komünizm ideolojisinden korumak için Federal Araştırma Bürosuna bağlı Karşı İstihbarat Birimi sahada takip faaliyetleri yürütmüş (Ramirez, 1990, s.399) ve CIA bünyesinde oluşturulan HTLINGUAL programı kapsamında Sovyetler Birliğine giden ya da gelen postalar incelenmiştir (Rollins, 2016, s.180-182). Çevreleme politikasının istihbarat raporlarına ilk yansımaları ise 26 Mart 1946 tarihli İngiliz Ortak Çalışma Grubu raporunda görülmektedir. Bu raporda Azerbaycan, İran ve Irak hattının öneminden bahsedildikten sonra SSCB'nin söz konusu ülkeler üzerinde etkili olması halinde Bakü petrol sahasının kontrolünü sağlayabileceği, İranlı Kürtlerle, Irak ve Türkiye ile iyi ilişkiler kurabileceği ifade edilmiştir (British Joint Staff Mission, 1946). CIA'nın 17 Ekim 1947 tarihli Orta Doğu raporuyla ise çevreleme politikası daha somutlaşmıştır. Bu kapsamda Basra Körfezinin petrol kaynaklarına ulaşmak ve Akdeniz bölgesinde etkili bir aktör olmanın bölgedeki stratejik hedef olduğu belirtilmiş ve bu hedefler doğrultusunda en büyük engelin SSCB olduğunun altı çizilmiştir. Bu engeli karşı çözüm önerisi olarak da Türkiye, Yunanistan, Fransa, İtalya, İspanya, İran gibi ülkelerle iyi ilişkiler kurmak ve bölgedeki mevcut rejimleri korumak gerektiği ifade edilmiştir (Central Intelligence Agency, 1947). Bu raporun diplomasi alanına yansımaları Truman Doktrini ve Marshall Planı olarak bilinen destekleme programlarıyla olurken, istihbarat kurumlarının ise Filistin meselesine ve Kuzey Afrika'nın Avrupa kıtasına yakın kesimlerine odaklanması neticesini doğurmuştur. Bu şekilde Orta Doğu'daki istikrarı gözeten ABD istihbaratı; Filistin'deki Arap, İngiliz, Yahudi askerlerinin kapasitelerini (Central Intelligence Agency, 1948) Arap Birliği ülkelerindeki komünist parti faaliyetlerini (Central Intelligence Agency, 1948), İsrail'deki siyasi partilerin durumu gibi konuları içeren raporlar hazırlamıştır (Central Intelligence Agency, 1948).

Kuzey Afrika özelinde ise Fas, Cezayir ve Tunus'a odaklanılmıştır. Bu kapsamda hazırlanan 18 Aralık 1947 tarihli CIA raporunda söz konusu ülkelerin zengin maden kaynakları ve tarım potansiyeli olması nedeniyle SSCB'nin buralarda etkin olmasının önlenmesi gerektiği, aksi takdirde bu ülkelerden faydalanan Avrupalı müttefiklerin zor durumda kalacağı belirtilmiştir (Central Intelligence Agency, 1947). Bu şekilde Orta Doğu'da geniş bir yelpaze de çevreleme politikası çalışmalarını yürüten ABD istihbaratı kullanabileceği yeni aktörler arayışına girmiştir. Bu doğrultuda Kürtlerle ilgili hazırlanan 8 Aralık 1948 tarihli raporda genel olarak bölgedeki varlıkları ve etki kapasiteleri değerlendirilmekte ve SSCB tarafından kullanılan bu etnik grubun ABD tarafından da kullanılabilirliği açıkça belirtilmektedir (Central Intelligence Agency, 1948).

1950 yılına gelindiğinde istihbarat kurumlarının faaliyetlerinin Kore ve İran olmak üzere iki ülke üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Kore savaşında, Çin'in savaştaki stratejisinin ne olacağını bir buçuk ay önceden tahmin etmek gibi istihbarat toplamaya yönelik faaliyetler başarıyla yerine getirilmiştir (Poteat, 1973, s.126). İran'da ise SSCB lehine dengelerin değişmeye başladığı 27 Haziran 1949 tarihinden beri yakın takip süreci başlamıştır (Central Intelligence Agency, 1949). Bu şekilde çevreleme politikası doğrultusunda hareket eden ABD'nin istihbarat kurumları SSCB yönetimi ile yakınlaşan İran Başbakanı Musaddık'a 19 Ağustos 1953 tarihinde gerçekleşen bir askeri darbe organize etmişlerdir. Bu başarılı örtülü operasyon sonrasında ikinci hedef ABD'nin çıkarları aksine kararlar alan ve komünist blokla yakın ilişkiler kurmaya başlayan Guatemala Başkanı Jacobo Arbenz olmuştur (Scott, 1999 s.106-107). CIA liderliğinde yapılan örtülü operasyonda muhalifleri temsil eden Teğmen Carlos Castillo Armas ile adamları desteklenmiş ve Arbenz yönetiminin devam etmesi halinde ülkenin zor duruma düşeceğine dair propaganda faaliyetleri yapılmıştır (Scott, 1999 s.130-132). Bu faaliyetler neticesinde 27 Haziran 1954 tarihinde Arbenz yönetimi hükümetten çekilmiştir.

İran ve Guatemala darbeleriyle Komünizm ideolojisine kurulan barikatsayesinde SSCB'ye karşı ilgili bölgelerde Amerikan yanlısı bir set çekilmiştir. Ancak Mısır yönetiminin Süveyş kanalını 1956 yılında millileştirmesiyle Ortadoğu'da SSCB lehine karşı hamle imkânı sağlayan bir güç boşluğu oluşmuştur (Atmaca, 2008, s.33). Bu süreçle ilgili hazırlanan istihbarat raporlarının tavsiyesiyle ABD yönetimi bölgeye diplomatik olarak yaklaşmaya başlamış ve bir destekleme programı olan Eisenhower doktrinini yürürlüğe koymuştur (CIA, 1957). Bunun devamında 1961 yılına gelindiğinde ise İngiltere'nin yönetimi altındaki Kuveyt'e bağımsızlığı verilmiş ve Kuveyt'in öz kaynaklarıyla Arap ülkelerini destekleme fonu kurulması teşvik edilmiştir. Böylece ABD'nin çevreleme politikası kapsamında uyguladığı bölge ülkelerini destekleme programları için ihtiyaç duyulan finansman dolaylı bir şekilde Kuveyt'ten sağlanmaya başlamıştır (CIA, 1963).

ABD yönetimi çevreleme politikasını siyasi, askeri ve ekonomi alanlarında sürdürürken Küba Füze Krizi meydana gelmiştir. Bu süreçte istihbarat kurumları gelişmeleri yakından takip ederek krizin kısa bir sürede çözülmesine katkı sağla-

maya çalışmışlardır (Top Secret Codeword Supplement to Report of Ad Hoc Committee of the U.S. Intelligence Board, 1961). ABD istihbaratı söz konusu krizle eş zamanlı olarak Vietnam savaşında da çalışmalarını yürütmüştür. Bu kapsamda yapılan faaliyetler daha çok bilgi toplama amaçlı olmakla birlikte CIA liderliğinde başlatılan Phoenix Programıyla Komünizm yanlısı Viet Kong üyelerinin çeşitli işkence yöntemleriyle sorgulandığı (Maxey, 2018, s.30) ve bu ideoloji etrafındaki insanların dağılması için örtülü operasyonlarında yapıldığı görülmektedir (CIA, 2007). Böylece şiddetli bir mücadelenin yürütüldüğü günlerde ABD'nin sınırları içerisinde savaş karşıtı, insan/kadın hakları ve konuşma özgürlüğü temalı toplumsal eylemlerin sayısında ani bir artış olmuştur. Bu eylemlerde SSCB gibi ülkelerin etkisinin olup olmadığını araştırmak amacıyla CIA bünyesinde CHAOS (1967-1974) adıyla bir inceleme programı başlatılmıştır. Bu programa sonradan Federal Bureau of Investigation (FBI)'da dâhil olmuş ve söz konusu kurumların süreç içerisinde en fazla rapor hazırladığı konu olmuştur (Rollins, 2016, s.182-186).

ABD bir yandan kendi iç güvenliğine odaklanırken sınırları ötesinde ulusal çıkarlarına zarar veren gelişmelere de duyarsız kalmamıştır. Komünizm yanlısı olan Salvador Alende'nin 1970 yılında Şili başkanı olarak seçilmesiyle, bu ülke ABD istihbarat faaliyetlerini yoğunlaştırdığı alanlardan biri haline gelmiştir. Bu konunun önemi dönemin ulusal güvenlik danışmanı Henry Kissinger tarafından komünizmin en büyük meydan okumalarından biri olarak ifade edilmiştir (Filazi, 2020, s.81). Bu doğrultuda gerçekleştirilen örtülü operasyonlarda Şili'nin ekonomisi hedef alınmış ve muhalif grupların desteklenmesi neticesinde General Augusto Pinochet liderliğindeki bir grup tarafından Alende hükümetine 11 Eylül 1973'te darbe yapılmıştır (Filazi, 2020, s.82-85).

Guatemala ve Şili darbeleriyle SSCB'nin Latin Amerika'daki yayılımı engellenmiştir. Ancak çevreleme politikasının yayıldığı geniş coğrafya düşünüldüğünde söz konusu darbe süreçlerinde yapılan örtülü operasyonlar ABD'nin istihbarat kurumlarını iş yükü anlamında zorlamıştır. Bu soruna çözüm arayışları neticesinde ise Condor Planı yürürlüğe girmiştir. Bu planla birlikte CIA ve FBI'ın destekleriyle Şili, Arjantin, Bolivya, Brezilya, Paraguay ve Uruguay yaptıkları işbirliği sayesinde kendi güvenlik birimleri vasıtasıyla komünizmin Latin Amerika'da yayılmasını önleyecek faaliyetler yapmaya başlanmıştır (Patrice, 1999, s.149-151).

1980 yılına gelindiğinde ise istihbarat kurumlarının faaliyetlerinin Ortadoğu bölgesinde yoğunlaşmaya başladığı görülmektedir. Afganistan'da SSCB'ye karşı radikal İslami gruplar desteklenirken (Linnington, 2012, s.91-92), İran- Irak savaşında ise 1979 devriminden sonra SSCB ile yakın ilişkiler içerisinde olan İran'a karşı Irak desteklenmiştir (CIA, 1982).

Buraya kadar yapılan istihbarat faaliyetlerine bütüncül bir açıdan bakıldığında hepsinin ortak noktasının SSCB'nin yayılmasını engellemek olduğu görülmektedir. Bu nedenle ABD'nin Soğuk Savaş dönemi ulusal güvenlik kültürü olan çevreleme politikasının istihbarat faaliyetlerini yönlendirdiği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Yeni Dünya Düzeni

ABD'nin ulusal güvenlik kültüründe 11 Eylül saldırılarına kadar iş birliğine açık, bütünlleştirici ve sistemin lideri olarak otoriter özelliklerini barındıran Yeni Dünya Düzeni karakteristiğinin baskın olduğu çıkarımına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda bakıldığında iki kutuplu dünya düzeni sonrasında ABD'nin (1) istihbarat kurumlarına artık ihtiyacı olmadığını savunan ve (2) istihbarat kurumlarının hala hayati öneme sahip olduğunu ileri süren iki farklı görüşün ortaya çıktığı görülmektedir. Bu görüşlerden ikincisi kendi içerisinde küçülmeyi önerenler ve yeniden yapılandırmayı önerenler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu tartışmaların uygulamaya yansımaları ise küçülmeyi öneren görüş doğrultusunda olmuştur. Soğuk Savaş dönemine göre daha barışçıl bir istihbarat yöntemi benimsenmesi anlamına gelen bu görüş neticesinde personel sayısında yaklaşık %25'lik (Weinrod, 1996, s.8) ve bütçede ise %23 bir azaltmaya gidilmiştir (Campbell, 2013, s.46).

Soğuk Savaş sonrasında ABD yönetimi bir taraftan istihbarat kurumlarında küçülmeye giderken diğer taraftan da odaklandığı alan olarak ekonomi ön plana çıkmıştır (Turner, 1991, s.151). Bu durumu dönemin CIA başkanı Robert Gates, yeni gereksinimlerin yaklaşık %40'nun ekonomik alanlarda olduğu ve hızla arttığını belirtmiştir (CATO Institute, 1992). Bu doğrultuda ABD'li şirketlerin yurtdışındaki faaliyetlerini kolaylaştırmakla görevli Savunuculuk Merkezi-1993 (<https://www.trade.gov/advocacycenter-services>) ABD'li şirketlerin üretimle alakalı bilgi ve belgelerini korumak amacıyla teknoloji geliştirmekle sorumlu IN-Q-TEL şirketi-1999 (In-Q-Tel, 2021) ve hükümet hizmetlerinin daha verimli hale gelmesi amacıyla kurulan FirstGov.gov (2000) gibi düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler dönemin ulusal güvenlik kültürü olan yeni dünya düzeni karakteristiğinin barışçıl ve iş birliğine açık özellikleri nedeniyle liberal düzenin getirdiği ekonomik ihtiyaçların artmasının bir neticesi olmuştur. Bu durumda doğal olarak istihbarat kurumları faaliyetlerini ekonomik istihbarat alanına doğru yönlendirmiştir.

11 Eylül saldırıları öncesi dönemde ABD istihbaratının ekonomi alanı dışındaki faaliyetlerine bakıldığında ise barışçıl ve iş birliğine açık olmasının yanı sıra düzeni korumaya yönelik otoriter izlerde barındırmaktadır. Bu kapsamda Bosna'daki gelişmeleri yakından takip etmek için özel istihbarat biriminin oluşturulması (CIA,1992), terör örgütlerinin eylemlerinin takip edilmesi (CIA, 1991) Türkiye ve Irak'ın PKK ile birlikte hareket edilmesine vereceği muhtemel tepkilerin araştırılması (CIA, 1992), Saddam Hüseyin'in Irak halkı üzerindeki etkisinin tespit edilmeye çalışılması (CIA, 1993) ve Irak'ın askeri kapasitesinin takip edilmesi yapılan istihbarat faaliyetlerine örnek olarak verilebilir (CIA, 1994). Bu şekilde istikrarı hedefleyen ve otoritesini hissettiren tutuma karşın Soğuk Savaş dönemindeki hükümet darbeleri, örtülü faaliyetler göz önüne alındığında nispeten daha barışçıl bir yaklaşım ortaya konulmuştur.

Bu dönemdeki gelişmelere bütüncül bir açıdan bakıldığında ise dönemin ulusal güvenlik kültürü olan Yeni Dünya Düzeni karakteristiğinin barındırdığı iş birliğine açık, bütünleştirici ve uluslararası sistemin tek kutbu ve yahut lideri olarak otoriter özelliklerinin istihbarat faaliyetlerini yönlendirdiği söylenebilir.

Terörle Mücadele

ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrası döneme denk gelen ulusal güvenlik kültürü karakteristiğinin terörle mücadele olduğu çıkarımına ulaşılmıştır. Bu doğrultuda bakıldığında ABD istihbaratının odaklandığı temel alanında terörle mücadele olduğu net bir şekilde görülmektedir. Bu kapsamda ilk olarak söz konusu saldırıdan on beş gün sonra CIA'ya bağlı istihbarat toplama uzmanları ve küçük bir operasyonel tim Afganistan'a girmiştir (CIA, 2010). Bu istihbarat personellerinin faaliyetlerinden kısa bir süre sonra olan 7 Ekim 2001 tarihinde askeri müdahale süreci başlamıştır. CIA personelleri aynı zamanda El Kaide terör örgütüne karşı olan iki Afgan aşiretini de desteklemiştir (CIA, 2015). Bu şekilde terörizmle mücadele faaliyetlerine aktif olarak başlayan ABD'nin istihbarat kurumları Soğuk Savaş süresince tecrübe edinilen devlete karşı (SSCB) mücadele yöntemlerine göre hareket kabiliyetleri farklı olan terör örgütlerini daha yakından tanımıştır. Bu süreçte edinilen bilgiler ise CIA tarafından personelleri eğitici mahiyette El Kaide terör örgütünün saldırı yöntemlerini anlatan bir rapor haline getirilmiştir (CIA, 2003).

İstihbarat kurumlarının Afganistan'dan sonra yoğunlaştığı ülke Irak olmuştur. Burada yapılan istihbarat faaliyetleri neticesinde nükleer silah üretimi yapıldığı (CIA, 2002) ve Saddam yönetiminin El Kaide ile iş birliği yaptığı bilgilerine ulaşılmıştır (CIA, 2002). Bu istihbari bilgiler ise ABD yönetiminin 2003 yılında Irak'a açtığı savaşta gerekçe olarak gösterilmiştir. Bu iki odak ülkenin dışında da terörizmin; örgüt elemanı, ekonomik kaynak ve silah olmak üzere üç temel kaynağını hedefleyen faaliyetler yapılmıştır. Bu kapsamda yapılanlar; (1) etkin mücadele için iş birliği girişimleri, (2) ekonomik mücadele ve (3) kitle imha silahlarının kontrolünü sağlama girişimleri şeklinde özetlenebilir. Bu doğrultuda istihbarat kurumları arasındaki uyumu sağlamak için Ulusal Terörle Mücadele Merkezi (2003) oluşturulmuş (<https://www.dni.gov/index.php/nctc-who-we-are>), NATO ve BM gibi uluslararası örgütler bünyesinde yapılan düzenlemelerin yanı sıra, 2016 yılında Hindistan ile 2019 yılında Kazakistan ile anlaşmalar yapılmış ve Arjantin, Brezilya, Paraguay ortaklığında Bölgesel Güç Mekanizması (2019) oluşturulmuştur (U.S Department of State, 2019).

Bunlarla birlikte terör örgütlerinin finans kaynaklarına yönelik düzenlemeler de yapılmıştır. Bu doğrultuda kara paranın aklanmasını önlemek amacıyla kurulan Egmont Grubunun finansal istihbarat birimlerinin görev tanımına terörizmle mücadelenin eklenmiş-2004 (<https://www.hmb.gov.tr/egmont-grubu>) ve Uyuşturucu ile Mücadele Yönetimi kurumu 2006 yılından itibaren istihbarat topluluğuna katılmıştır (<https://www.dni.gov/index.php/what-we-do/members-of-the-ic#doj>).

Kitle imha silahları açısından öncelikle kurumsal düzenlemeler yapılarak Ulusal Yayılmayı Önleme Merkezi (2005) kurulmuştur. Başkan Bush tarafından haydut devletler olarak adlandırılan İran ve Kuzey Kore üzerinde yoğunlaşmıştır (DW, 2008). İstihbarat faaliyetleri neticesinde nükleer tesis kapasitelerinin arttığı ve bu durum önlenmezse hem ülke yönetimlerince hem de terör örgütleri tarafından kullanılabilceği raporlanmıştır (Department of Defense, 2006). Bu istihbarat raporundan sonra ABD ve AB ülkeleri tarafından İran ile Kuzey Kore'ye uygulanan yaptırımların kapsamı genişletilmiştir (Anadolu Ajansı, 2020). Haydut devletler dışında ise DAES terör örgütü üzerine yoğunlaşmıştır. Bu kapsamda yayımlanan 5 Ocak 2008 tarihli raporda Irak ve çevresinde DAES'in güçlenmeye başladığı ifade edilmektedir (Defense Intelligence Agency, 2008).

11 Eylül saldırıları sonrasında ABD istihbaratının yasadışı bazı faaliyetleri de olmuştur. Bu doğrultuda bir finans ve iletişim şirketi olan Western Union ile bir lojistik şirketi olan FedEx'in müşteri verilerinin izinsiz olarak kullanılması (Michaels, 2008, s.914-915) ve CIA bünyesinde Black Site adı verilen gizli hapisaneler oluşturularak terör şüphelileri üzerinde işkence olarak adlandırılacak yeni sorgu yöntemlerinin denenmesi örnek olarak verilebilir (The Guardian, 2017).

Buraya kadar ele alınan 11 Eylül Saldırıları sonrasında yaşanan gelişmelere bütüncül bir açıdan bakıldığında ise hepsinin ortak noktasının terörizmle mücadele olduğu görülmektedir. Bu nedenle ABD'nin söz konusu dönemdeki ulusal güvenlik kültürü olan terörizmle mücadele karakteristiğinin istihbarat faaliyetlerini yönlendirdiği söylenebilir.

Sonuç

Günümüzde istihbarat kurumları teknolojik gelişmelerin etkisiyle toplama aşamasında geçmişe nazaran daha çok bilgiye ulaşabilirken analiz aşamasında elde edilen bilgilerin çokluğu nedeniyle güçlükler yaşadığı bilinen bir olgudur. Bu sorun doğrultusunda üzerine istihbarat toplanan devletlerin faaliyet yönünü etkileyen ya da söz konusu devletin istihbarat faaliyetlerini şekillendiren bir değişken arayışına girilmiştir. Bu kapsamda eldeki bu çalışma ulusal güvenlik kültürünü bağımsız değişken, istihbarat faaliyetleri bağımlı değişken olarak ele almış ve ulaşılan bulguları somutlaştırmak için ABD üzerinden bir inceleme yapmıştır.

Bu kapsamda, ulusal güvenlik kültürünün literatürde kabul gören bir değişken olmasına rağmen, nasıl ele alınacağı hususunda belirsizliklerin olduğu görülmüştür. Bu nedenle eldeki bu çalışmada coğrafya, tarihsel travmalar ve uluslararası sistemdeki güç dağılımında bulunulan konum olmak üzere üç unsur tarafından şekillendirilen siyasi, askeri ve ekonomi kültür bileşenlerine bakılarak bir devletin ulusal güvenlik kültürünün tespit edilebileceği ortaya konulmuştur. Bu yöntemle yapılan inceleme neticesinde ABD'nin tarihsel süreç içerisinde dört farklı ulusal güvenlik kültürü karakteristiğinin olduğu tespit edilmiştir. Bunlar; (1)Ba-

ğımsızlıktan Soğuk Savaş Dönemine kadar özgürlük ve ekonomik çıkar arayışı, (2)Soğuk Savaş Dönemi boyunca çevreleme politikası, (3)Soğuk Savaş Sonrası dönemde 11 Eylül saldırılarına kadar işbirliğine açık, bütünleştirici ve sistemin lideri olarak otoriter özelliklerini barındıran Yeni Dünya Düzeni, (4)11 Eylül Saldırıları sonrasında ise terörizmle mücadele karakteristiğidir.

ABD'nin ulusal güvenlik kùltürünün istihbarat faaliyetlerine etkisine bakıldığında ise eldeki bu çalışmada hem modern anlamda kurumsal yapılanmanın başladığı hem de istihbarat raporlarına ulaşılabilen sürecin 1945 yılından sonrası olması nedeniyle ilgili dönemler üzerinden bir inceleme yapılmıştır. Bu inceleme neticesinde Soğuk Savaş dönemi boyunca çevreleme politikası, 11 Eylül saldırıları öncesinde yeni dünya düzeni karakteristiğı, 11 Eylül sonrasında ise terörizmle mücadele karakteristiğinin ABD istihbaratının faaliyetlerini şekillendirdiğı görülmüştür. Böylece bir devletin ulusal güvenlik kùltürü tespit edilerek istihbarat faaliyetlerinin yönünün büyük oranda öngörülebilir olduğı ve bu nedenle analiz aşamasında yardımcı bir kaynak olarak kullanılabileceğı çıkarımına ulaşılmasının mümkün olduğı sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Acar, Anıl. (2017) I. Körfez Savaşının Türk Dış Politikasına Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Anadolu Ajansı. (2020). AB Kuzey Kore'ye yönelik yaptırımları uzattı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ab-kuzey-koreye-yonelik-yaptirimleri-uzatti/1927433> (E.T. 6 Kasım 2020)
- Arı, Tayyar. (2009). Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, Mkm Yayıncılık, Bursa.
- Arslan, Kemalettin. (2012). 1953 İran Darbesinin ABD ve İngiltere'nin Petrol Odaklı İstihbarat Faaliyetleri Çerçevesinde İncelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Harp Akademileri Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.
- Atmaca, Mustafa. (2008). Süveyş Kanalı'nın Stratejik Önemi ve Mısır Ekonomisine Katkısı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Beth J. Asch, James R. Hosen ve John T. Warner. (2007). New Economics of Manpower in the Post-Cold War Era. Handbook of Defense Economics, C.2, s.1075–1138.
- Birleşmiş Milletler, "The Yearbook United Nations 1946-1947", https://cdn.un.org/unyearbook/yun/chapter_pdf/1946-47YUN/1946-47_P1_SEC1.pdf (E.T. 01 Mayıs 2020).
- Blackson, Robert M. (1989) "Pennsylvania Banks and the Panic of 1819: A Reinterpretation", Journal of the Early Republic, C.9, S.3, s.335-358.
- Borchard, Edwin. (1947). "Intervention—the Truman Doctrine and the Marshall Plan", American Journal of International Law, C.41, S.4, s.885-888.
- Brinck-Johnsen, Kim. (1995). Sources of American Conduct: George Kennan and the Containment Policy. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). American University.
- British Joint Staff Mission, Memorandum, untitled re Iran, March 26, 1946, Top Secret, NARA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/british-joint-staffmission-memorandum-untitled-re-iran-march-26-1946-top-secret-nara;umeoumeob01039> Erişim: 20.11.2019
- Buzan, Barry, Waever, Ole ve Wilde, Jaap de. (1988) Security: A New Framework for Analysis, Londra.
- Buzan, Barry. (2015). İnsanlar, Devletler & Korku, (Çev. Emre Çıtak), İstanbul. Cambridge Dictionary, "intelligence" <https://dictionary.cambridge.org/tr/s%C3%B6zl%C3%BCk/ingilizce/intelligence> E.T. 30.08.2022
- Chambell, David. (1998). Writing security : United States Foreign Policy and The Politics of İdentity, University of Minnesota Press, Minnesota.
- Campbell, Stephen H. (2013). Intelligence in the Post-Cold War Period. Journal of U.S. Intelligence Studies C.19, S.3. s.45-52.
- CATO Institute, The CIA as Economic Spy: The Misuse of U.S Intelligence After the Cold War, 1992 <https://www.cato.org/publications/policy-analysis/cia-economic-spy-misuse-us-intelligence-aftercold-war> Erişim:10.01.2021
- Central Intelligence Agency, Intelligence Estimate, The Current Situation in the Mediterranean and the Near East, October 17, 1947, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/usintelligence-on-the-middle-east/central-intelligence-agency-intelligence-estimate-the-currentsituation-in-the-mediterranean-and-the-near-east-october-17-1947-secret-cia;umeoumeob01089> Erişim:20.11.2019

- Central Intelligence Agency, Intelligence Estimate, The Current Situation in French North Africa, December 18, 1947, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/central-intelligenceagency-intelligence-estimate-the-current-situation-in-french-north-africa-december-18-1947-secretcia;umeoumeob01094> Erişim: 20.11.2019
- Central Intelligence Agency, Intelligence Estimate, The Current Situation in Iran, June 27, 1949, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/centralintelligence-agency-intelligence-estimate-the-current-situation-in-iran-june-27-1949-secretcia;umeoumeob01261> Erişim: 26.11.2
- Central Intelligence Agency, Intelligence Estimate, The Kurdish Minority Problem, December 8, 1948, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/central-intelligence-agency-intelligence-estimate-the-kurdish-minority-problem-december-8-1948-secret-cia;umeoumeob01226> Erişim: 20.11.2019
- Central Intelligence Agency, Memorandum, Political Parties in Israel, December 28, 1948, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/centralintelligence-agency-memorandum-political-parties-in-israel-december-28-1948-secretcia;umeoumeob01232> Erişim: 20.11.2019
- Central Intelligence Agency, Report, Meetings Between Representatives of Arab Communist Parties, November 9, 1948, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligenceon-the-middle-east/central-intelligence-agency-report-meetings-between-representatives-of-arabcommunist-parties-november-9-1948-secret-cia;umeoumeob01213> Erişim: 20.11.2019
- Central Intelligence Agency, Report, The Palestine Situation, May 5, 1948, Secret, CREST. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/central-intelligenceagency-report-the-palestine-situation-may-5-1948-secret-crest;umeoumeob01137> Erişim: 20.11.2019
- Central Intelligence Agency, "About CIA" <https://www.cia.gov/about-cia/cia-vision-mission-values> Erişim: 29.04.2020
- CIA, 88 Days to Kandahar: A CIA Diary, 2015, <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol-59-no-2/pdfs/Peake-Review-88-Days-to-Kandahar-CIA-Diary.pdf> Erişim:06.11.2020
- CIA, A Retrospective on Counterinsurgency Operations <https://www.cia.gov/library/center-for-thestudy-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol51no2/a-retrospective-oncounterinsurgency-operations.html#pgfId> Erişim: 21.11.2019
- CIA, Bosnia, Intelligence and the Clinton Presidency, 1992 https://www.cia.gov/library/publications/international-relations/bosnia-intelligence-and-the-clintonpresidency/Clinton_Bosnia_Booklet.pdf Erişim:06.11.2020
- CIA, Briefing, Present Suez Issues, February 6, 1957, [Top Secret], CREST. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-briefing-presentsuez-issues-february-6-1957-top-secret-crest;umeoumeob02341> Erişim: 20.11.2019
- CIA, Devotion to Duty, 2010, <https://www.cia.gov/static/c40e6e16c1183e0bed3777f048f41d98/Devotion-to-Duty.pdf> Erişim:04.01.2021

- CIA, Intelligence Estimate, Iraqi Military Capabilities Through 1999, July 1994, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-intelligenceestimate-iraqi-military-capabilities-through-1999-july-1994-secret-cia;umeoumeob09108> Erişim:24.11.2019
- CIA, Intelligence Estimate, Prospects for Iraq ::Saddam and Beyond, December 1993, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-intelligenceestimate-prospects-for-iraq-saddam-and-beyond-december-1993-secret-cia;umeoumeob09105> Erişim:24.11.2019
- CIA, Memorandum, Dangers in the Suez Situation, March 13, 1957, Secret, CREST. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-memorandumdangers-in-the-suez-situation-march-13-1957-secret-crest;umeoumeob02345> Erişim: 20.11.2019
- CIA, Memorandum, Dangers of the Israeli-Egyptian Crisis, March 19, 1957, Top Secret, CREST. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-memorandumdangers-of-the-israeliegyptian-crisis-march-19-1957-top-secret-crest;umeoumeob02347> Erişim: 20.11.2019
- CIA, Report, Iran ::A Handbook, May 1982, Secret, CREST. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-report-iran-ahandbook-may-1982-secret-crest;umeoumeob07072> Erişim:23.11.2019
- CIA, Report, Iraq and al-Qaida ::Interpreting a Murky Relationship, June 21, 2002, Top Secret [codewords not declassified], U.S. Senate. <http://primarysources.brillonline.com/browse/usintelligence-on-the-middle-east/cia-report-iraq-and-alqaida-interpreting-a-murky-relationship-june-21-2002-top-secret-codewords-not-declassified-us-senate;umeoumeob09146> Erişim:26.11.2019.
- CIA, Report, Iraqs Weapons of Mass Destruction Programs, July 2002, Unclassified, Feith. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-report-iraqsweapons-of-mass-destruction-programs-july-2002-unclassified-feith;umeoumeob09149> Erişim:26.11.2019.
- CIA, Report, Kuwaits Oil Money Flows Into Foreign Aid, October 3, 1963, Secret, CREST. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-report-kuwaitoil-money-flows-into-foreign-aid-october-3-1963-secret-crest;umeoumeob03057> Erişim: 21.11.2019
- CIA, Report, Terrorism Review, August 8, 1991, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-report-terrorismreview-august-8-1991-secret-cia;umeoumeob09091> Erişim:24.11.20
- CIA, Report, Terrorism Review, June 27, 1991, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-report-terrorismreview-june-27-1991-secret-cia;umeoumeob09088> Erişim:24.11.2019
- CIA, Report, The Kurds ::Rising Expectations, Old Frustrations, September 1992, Secret, CIA. <http://primarysources.brillonline.com/browse/us-intelligence-on-the-middle-east/cia-report-the-kurdsrising-expectations-old-frustrations-september-1992-secret-cia;umeoumeob09102> Erişim:24.11.2019
- CIA, Terrorist CBRN: Materials and Effects, 2003, https://www.cia.gov/library/reports/general-reports1/CBRN_threat.pdf Erişim:06.
- Cowen, David J. (2000). The First Bank of the United State and the Securities Market Crash of 1792. *The Journal of Economic History*, C.60, S.4, s. 1041-1060.

- C-SPAN, “George Bush defines the New World Order”, <https://www.cspan.org/video/?c4528359/user-clip-george-bush-defines-world-order> Erişim:27.08.2020
- Çakırtaş, Hüseyin. (2018). *İran-İrak Savaşı(1980-1988)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Çelikiz, Ekrem. (2011). *Soğuk Savaş Sonrası Hollywood Filmlerinde İdeolojik-Politik Sunum*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Davidson, James West. (2017). *Kısa Amerika Birleşik Devletleri Tarihi, (Çev.Can Evren Topaktaş), Say Yayınları, İstanbul.*
- Demir, Can. (2018). *Suriye’de Kara Kışa Dönen Arap Baharı: Küresel ve Bölgesel Güçlerin Yönetimindeki Vekalet Savaşı*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Democratic Party. “About the Democratic Party”, <https://democrats.org/who-we-are/about-the-democratic-party/> Erişim:16.05.202
- Department of Defense, Memorandum, Declaratory Policy and the Nuclear Programs of North Korea and Iran, October 5, 2006, Secret, DOD. <http://primarysources.brillonline.com/browse/usintelligence-on-the-middle-east/department-of-defense-memorandum-declaratory-policy-and-thenuclear-programs-of-north-korea-and-iran-october-5-2006-secret-dod;umeoumeob10042> Erişim:26.11.2019.
- Department of Justice, “Highlights of the USA PATRIOT Act”, <https://www.justice.gov/archive/ll/highlights.htm> Erişim:01.11.2020
- Dove, John A. (2014). Financial markets, fiscal constraints, and municipal debt: lessons and evidence from the panic of 1873. *Journal of Institutional Economics* ,C.10, S.1, s.71-106.
- Duffy, A. E. P. (1967). The Present Viability of NATO, SEATO, and CENTO. *American Academy of Political and Social Science*, C.372, S.1, s.33-39.
- DW, ABD ‘Haydut Devletler’ listesini gözden geçiriyor, 2008, <https://www.dw.com/tr/abd-haydut-devletler-listesini-g%C3%B6zden-ge%C3%A7iriyor/a-3442792> Erişim:06.11.2020
- Ereker, Fulya Aksu. (2019). NATO’nun Güvenlik Anlayışı ve Stratejik Konseptleri. *Güvenlik Yazıları*, S.23, s.1-9.
- Eyal, Yonatan. (2007). *The Young America Movement and the Transformation of Democratic Party 1828-1861*, Cambridge.
- Farrand, Max. (1898). The Taxation of Tea 1767-1773. *The American Historical Review*, C.3, S.2, s. 266-269.
- Filazi, Ebru. (2020). *Küreselleşen Dünyada Çok uluslu şirketlerin Artan Rolü ve Latin Amerika’daki Darbelere Etkileri: Guatemala, Şili, Bolivya Örnekleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Fukuyama, Francis. (1989) “The End of History?” *The National Interest*, S.16 s.3-18.
- GALLUP, Post-Boston, Half in U.S. Anticipate More Terrorism Soon, <https://news.gallup.com/poll/162074/post-boston-half-anticipate-terrorism-soon.aspx> (E.T.31 Ekim 2020)
- George Washington University, The National Security Archive-Long Telegram, <https://nsarchive2.gwu.edu/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm> Erişim:28.10.2020
- Gözler, Kemal. (2004) *Anayasa Hukukuna Giriş*, Bursa.
- Greene, Jack P. ve Jellison, Richard M. (1961). The Currency Act of 1764 in Imperial-Colonial Relations. *The William and Mary Quarterly*, C.18, S.4, s. 485-488.

- Gustafson, Melanie Susan. (2001). *Women and the Republican Party 1854-1924*, Illinois.
- Güney, Burak. (2019). *2. Dünya Savaşında Türkiye'nin Aldığı Pasif Savunma Tedbirleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi İstanbul.
- Hahn, Peter L. (2006). *Securing the Middle East: The Eisenhower Doctrine of 1957*. *Presidential Studies Quarterly* C.36, S. 1, s. 38-47.
- Haraguchi, Koji, (2016). *National Security Culture and Alliance: The U.S.- Japan Alliance After the Cold War*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Utah Üniversitesi.
- Hayworth, Robert. (2018). *American National Security Strategy as it Pertains to the Afghanistan War*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Walden Üniversitesi, Minnesota.
- Higgs, Robert. (1994) "The Cold War Economy: Opportunity Costs, Ideology and the Politics of Crisis", *Explorations in Economic History*, S.31, s.283-312.
- International Trade Administration, Advocacy Center Services, <https://www.trade.gov/advocacycenter-services> Erişim:10.01.2021
- International Monetary Fund, *World Economic Outlook- The Global Economy After September 11*, <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2016/12/31/The-Global-Economy-After-September-11> Erişim: 01.11.2020
- In-Q-Tel, About, <https://www.iqt.org/> , Erişim:01.01.2021
- Karaosmanoğlu, Ali. (2000). *The Evolution of the National Security Culture and the Military in Turkey*. *Journal of International Affairs*, C.54, S.1, s.199-216.
- Kaya, Emirhan. (2020). *Karar Alma Yaklaşımı Çerçevesinde ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Müdahaleleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Kaykusuz, Murat. (2014) *Geçmişten Günümüze Finansal Krizler (1619-2014)*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa.
- Kıral, Bilge. (2020). *Nitel Bir Veri Analizi Yöntemi Olarak Doküman Analizi*. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.15, s. 170-189.
- Korkmaz, Ezgi Aydeniz. (2019). *Klasik Jeopolitik Teorilerinin 2000-2016 Yılları Arasında Ortadoğu'ya Yansımaları: Irak, Suriye, Libya ve Türkiye Örnekleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- Kunze, Stefani, "Stamp Act of 1765, The First Amendment Encyclopedia", <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/1035/stamp-act-of-1765> Erişim:15.04.2020
- Latham, Andrew. (1998). *Constructing National Security: Culture and identity in Indian Arms Control and Disarmament Practice*. *Contemporary Security Policy*, C.19, S.1, s.129-158.
- Lee, Hyun Wu. (2008). *Living with the Redcoats: Anglo-American Opposition to the Quartering Act 1756- 1776*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Virginia Üniversitesi Polytechnic Entitüsü, Virginia.
- Linnington, Abigail T. (2012) *Unconventional Warfare in U.S. Foreign Policy: U.S. Support of Insurgencies in Afghanistan, Nicaragua, And Iraq From 1979-2001*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Tufts Üniversitesi, Hukuk ve Diplomasi Enstitüsü.
- Maurois, Andre. (1945). *Amerika Birleşik Devletleri Tarihi*, (Çev.Fuat Gökbudak), İstanbul.
- Maxey, Mike. (2018). *The Phoenix Program: From Vietnam to Black Sites- A Legacy of Torture*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Central Oklahoma Üniversitesi.

- McCullough, Stephen. (2016). "Imperial and Expansionism in American History", A Social, Political and Cultural Encyclopedia and Document Collection, Chris J. Magoc ve David Bernstein(Ed.) California.
- McSherry, J. Patrice. (1999). "Operation Condor: Clandestine Inter-American System." Social Justice, C.26 S.4, s.149-151.
- Michaels, Jon D. (2008). All the President's Spies: Private-Public Intelligence Partnerships in the War on Terror, California Law Review C.96, S.901, s.914-915
- Miller, Scott Christopher. (2018). "Never Did I see So Universal a Frenzy:The Panic of 1791 and the Republicanization of Philadelphia", The Pennsylvania Magazine of History and Biography, C.142, S. 1, s.7-48.
- Milli İstihbarat Teşkilatı, Tarihçe, <https://www.mit.gov.tr/tarihce/giris.html> Erişim: 30.08.2022
- Moen, Jon R. ve Tallman, Ellis W. "The Panic of 1907", https://www.federalreservehistory.org/essays/panic_of_1907 Erişim:15.05.2020
- NATO, "Towards the New Strategic Concept", https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_publications/20120412_Towards_the_new_strategic_concept-eng.pdf Erişim:30.10.2020
- NATO, "Üye Ülkeler", <https://www.nato.int/nato-welcome/index.html> Erişim:29.10.2020
- Noyes, Alexander D. (1894). The Banks and the Panic of 1893. Political Science Quarterly, C. 9, S.1, s.12-30.
- Oğuzlu, Tanık. (2015). Güvenlik Kültürü ve Türk Dış Politikası. bilig, S.72 s.223-250.
- Özdam, Barış, ve Karaca, Kutay. (2018). Diplomasi Tarihi 1, Bursa.
- Özgür, Gizem. (2019) Soğuk Savaş Dönemi Doğu-Batı Blokları Arasındaki Mücadelede Propaganda. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, İzmir.
- Özübek, Emre. (2018). Türk Basınında Vietnam Savaşı Tartışmaları(1960-1975). (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi, Karabük.
- Poteat, George Howard. (1973). Strategic Intelligence and National Security: A Case Study of the Korean Crisis (June 25-November 24, 1950). (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Washington Üniversitesi, Missouri,
- Quinn, John C. (2012). Panics:A History of American Financial Crises 1837-1907, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), South Dakota Üniversitesi, South Dakota.
- Ramirez, Marie Antoinette Merrill. (1990). The Other Side of Colonialism: COINTELPRO Activities in Puerto Rico in the 1960's. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Teksas Üniversitesi, Austin.
- Rollins, Tyler Russell. (2016). Domestic Surveillance in the United States: World War II to Vietnam. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Kolorado Üniversitesi.
- Rusya Federasyonu Dış İstihbarat Servisi, "Today SVR" http://svr.gov.ru/svr_today/celi.htm Erişim:29.04.2020
- Salahlı, Şefiğehanım. (2017). 11 Eylül Saldırıları Sonrasında ABD'nin Terörizmle Mücadele Politikası. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Ankara.
- Savaş, Özlem. (2008). The Role of National Security Culture in Crisis Management: The Case of Kardak Crisis. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilkent Üniversitesi, Ankara.
- Schumann, Matt ve Schweizer, Karl W. (2008). The Seven Years War:A Transatlantic History, New York.

- Scott, Harold Asbury. (1999). *Covert Operations as an Instrument of Foreign Policy: U.S. Intervention in Iran and Guatemala*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Carnegie Mellon Üniversitesi.
- Secret Intelligence Service, “About Us” <https://www.sis.gov.uk/about-us.html> Erişim:29.04.2020
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, Egmont Grubu, <https://www.hmb.gov.tr/egmont-grubu> Erişim:11.01.2021
- Tabar, Ümit. (2016). *Soğuk Savaş Sonrası Kolektif Savunmadan Küresel Güvenliğe Geçiş Kapsamında Anzus Paktının Yeri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi.
- Temiz, Süleyman. (2019). *Kağıt Kaplan-Zayıf Bir Pakt Olarak Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı(SEATO) ve Bölgesel Siyasi Etkileri*. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, s.285-302.
- The Guardian, “Inside the CIA’s Black Site Torture Room”, 2017, <https://www.theguardian.com/usnews/ng-interactive/2017/oct/09/cia-torture-black-site-enhanced-interrogation> Erişim: 06.11.2020
- The National Counterterrorism Center, Who We Are, <https://www.dni.gov/index.php/nctc-home> Erişim:11.01.2021
- The White House, “Fact Sheet on Terrorist Financing Executive Order”,<https://georgewbushwhitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010924-2.html> Erişim: 01.11.2020
- Top Secret Codeword Supplement to Report of Ad Hoc Committee of the U.S. Intelligence Board, *The Military Buildup in Cuba: A Chronology of Significant Events Since January 20, 1961 and Major Bloc Arms Shipments to Cuba, July 11, 1961*, Top Secret Dinar. <http://primarysources.brillonline.com/browse/cold-war-intelligence/top-secret-codeword-supplementto-report-of-ad-hoc-committee-of-the-us-intelligence-board-the-military-buildup-in-cuba-a-chronology-of-significant-events-since-january-20-1961-and-major-bloc-arms-shipments-to-cubajuly-11-1961-top-secret-dinar;b05162> Erişim: 21.11.2019
- Trethewey, Richard J. (1969). *The Economic Burden of the Sugar Act*, SAGE journals, C.13, S.1, s.63-71.
- Turner, Stansfield. (1991). *Intelligence for a New World Order*. Foreign Affairs, C.70, S.4, s.150-166.
- Türk Dil Kurumu, “istihbarat” <https://sozluk.gov.tr/> Erişim: 30.08.2022
- Türk Dil Kurumu, Kültür, <https://sozluk.gov.tr/?kelime=k%C3%BClt%C3%BCr> Erişim Tarihi:13.02.2020
- U.S Congress, “Authorization for Use of Military Force”, <https://www.congress.gov/107/plaws/publ40/PLAW-107publ40.pdf> Erişim:31.10.2020
- U.S Congress, “Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act”, <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-108publ458/pdf/PLAW-108publ458.pdf> Erişim:01.11.2020
- U.S Department of State, *Country Report on Terrorism 2019*, <https://www.state.gov/wpcontent/uploads/2020/06/Country-Reports-on-Terrorism-2019-2.pdf> Erişim: 04.01.2021
- United State Senate, “Burning of Washington, 1814” https://www.senate.gov/artandhistory/history/common/generic/August_Burning_Washington.htm Erişim:19.05.2020

- United State Senate, “Constitution of United State”, https://www.senate.gov/civics/constitution_item/constitution.htm Erişim Tarihi:15.05.2020
- US. Congress, “Freedom Support Act”, <https://www.congress.gov/bill/102nd-congress/senatebill/2532/text> Erişim:30.10.202
- Usa Gov, About the Website USA.gov, <https://www.usa.gov/history-of-website> Erişim:10.01.2021
- Weinrod, W. Bruce. (1996). U.S. intelligence priorities in the post-cold war era. *World Affairs*, C.159 S.1, s.3-11.
- Weldes, Jutta. (1999). *Cultures of Insecurity: States, Communities, and the Production of Danger*, Minnesota.
- Wilson, Woodrow. (1915). Proclamation of Neutrality by the President of the United States of America, *The American Journal of International Law*, C.9, S.1, s. 110-114.
- Wolfers. Arnold. (1952). National Security’ as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly*, C. 67, S. 4, s. 481-502.
- Wong, John, “China’s Economic Reform and Open-Door Policy Viewed from Southeast Asia”, *ASEAN Economic Bulletin*, C. 11, S. 3, 1995, s.269-279.
- Yale Law School, “Great Britain:Parliament-The Townshend Act”, https://avalon.law.yale.edu/18th_century/townsend_act_1767.asp Erişim:15.05.2020
- Yockelson, Mitchell, “America Enters the Great War” <https://www.archives.gov/publications/prologue/2017/spring/wwi-america-enters> Erişim 20.05.2020